

**T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**HATAY İLİ KUMLU İLÇESİ PAMUK ÜRETİM YAPISI ve
DESTEKLEMELER**

Özlem SARAR

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HATAY
OCAK -2022**

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**HATAY İLİ KUMLU İLÇESİ PAMUK ÜRETİM YAPISI ve
DESTEKLEMELER**

Özlem SARAR
ORCID:0000-0003-3378-3112

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Bekir DEMİRTAŞ
ORCID:0000-0003-2603-3890

HATAY
OCAK-2022

10/01/2022

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını ve tez üzerinde Yükseköğretim Kurulu tarafından hiçbir değişiklik yapılamayacağı için tezin bilgisayar ekranında görüntülendiğinde asıl nüsha ile aynı olması sorumluluğunun tarafıma ait olduğunu beyan ederim.

Özlem SARAR

ÖZET

HATAY İLİ KUMLU İLÇESİ PAMUK ÜRETİM YAPISI ve DESTEKLEMELER

Pamuk tüm dünyada olduğu gibi Türkiye için de önemli bir endüstri bitkisidir. Türkiye’de uygulanmakta olan politikalardan en çok etkilenen alanlardan biri de pamuk üretimidir. Hatay Türkiye de pamuk üretiminde önemli bir yere sahiptir. Araştırma, 2019 yılında yapılan anketler neticesinde pamuk üretiminin yoğun olarak yapıldığı Kumlu ilçesinde yürütülmüştür. Bu araştırmanın temel amacı; Hatay ili Kumlu ilçesinde tarımsal faaliyet gösteren üreticilerin pamuk üretim alışkanlıkları ve uygulanan tarımsal politikalardan hangi ölçüde etkilendiğini analiz etmektir. Araştırma bölgesinde Tabakalı Örnekleme Yöntemiyle belirlenen 69 pamuk üreticisi ile yüz yüze görüşülerek ve anket yoluyla veriler toplanmıştır. Veriler Kasım-Aralık 2019 döneminde toplanmış ve bu döneme ait üretim bilgilerinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında görüşme yapılan üreticilerin çoğunluğu 25-50 yaş aralığında olup eğitim düzeyleri düşüktür. İşletmelerin aile birey sayısı ortalama 5.7 olup %75’i sadece çiftçilik yapan bireylerden oluşmaktadır. İşletmelerin ortalama geliri 371 bin TL, bölgedeki pamuk satış fiyatı 3-3.5 TL/kg arasındadır. İşletmelerdeki ortalama arazi varlığı 112.6 dekar ve ortalama parsel sayısı 2.8 olup çoğunluğu sulanabilmektedir. İşletmelerin ortalama pamuk ekim alanı 77.3 dekadır. Üreticilerin 66’sı Tarım Havzaları Desteklemesinden yararlanmaktadır. Alınan ortalama destek miktarı 26.673 TL’dir. Araştırma sonuçları desteklemelerin üreticileri üzerinde oldukça etkili olduğunu göstermiştir. Üreticilerin pamuk ekim kararında desteklemeler (4.64), ürün fiyatları (4.49) ve pazarlama olanakları (4.09) konuları başta etkili faktörler olarak belirlenmiştir. Üreticilerin büyük bir bölümü destek miktarındaki artışların girdi fiyatlarındaki artışlarla orantılı olmasını beklemektedir. Pamuk tarımı konusunda üreticilerin bilgi kaynakları arasında Tarım ilçe müdürlükleri ve ilaç bayileri önde gelmektedir. Desteklemelerde ödeme zamanındaki gecikmeler, tarla içi ipotekler ve bürokratik işlemlerin uzunluğu konuları önemli sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Pamuk tarımında yeterli üretim artışı sağlanabilmesi için üretici desteklerinin zamanında yapılması, destek miktarlarının enflasyona göre artırılması, destekleme miktarının ve zamanının ekim öncesinde ilan edilmesi önem taşımaktadır.

2022, 54 sayfa

Anahtar Kelimeler: Pamuk, üretim yapısı, destekleme, destekleme bilgisi, Hatay/Türkiye.

ABSTRACT

COTTON PRODUCTION STRUCTURE and SUPPORTS in the KUMLU DISTRICT of HATAY PROVINCE

Cotton is an important industrial plant for Turkey as well as all over the world. One of the areas most affected by the policies being implemented in Turkey is cotton production. Hatay has an important place in cotton production in Turkey. The research was carried out in Kumlu district, where cotton production is intense, as a result of the surveys conducted in 2019. The main purpose of this research is; the aim of this study is to analyze the cotton production habits of the agricultural producers in the Kumlu district of Hatay province and to what extent they are affected by the applied agricultural policies. Data were collected through face-to-face interviews and questionnaires with 69 cotton producers determined by Stratified Sampling Method in the research region. The data was collected in the period of November-December 2019 and consists of production information for this period. Most of the producers interviewed within the scope of the research are between the ages of 25-50 and their education level is low. The average number of family members of the enterprises is 5.7 and 75% consists of individuals engaged in farming. The average income of the enterprises is 371 thousand TL, and the cotton sales price in the region is between 3-3.5 TL/kg. The average land size in the enterprises is 112.6 decares and the average number of parcels is 2.8, most of which can be irrigated. The average cotton cultivation area of the producers is 77.3 decares. 66 of the producers benefit from the Agricultural Basins Support. The average amount of support received is 26.673 TL. The results of the research have shown that the supports are quite effective on the producers. Supports (4.64), product prices (4.49) and marketing opportunities (4.09) were determined as the effective factors in the cotton planting decision of the producers. Most of the producers expect the increases in the amount of support to be proportional to the increases in input prices. District directorates of agriculture and pesticides dealers are the leading information sources for producers on cotton farming. Delays in payment of supports, on-farm mortgages and length of bureaucratic procedures emerged as important problems. In order to ensure sufficient production increase in cotton agriculture, it is important to provide producer supports on time, to increase the amount of support according to inflation, and to announce the amount and time of support before planting.

2022, 54 pages

Key Words: Cotton, production structure, support, supports information, Hatay/Turkey.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez konusunun belirlenmesinde, araştırılması ve yazımı sırasında sahip olduğu bilgi birikimi ve tecrübesi ile çalışmayı yönlendiren ve hiçbir yardımı esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Bekir DEMİRTAŞ'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Tez jürisi üyeleri sayın hocalarım Dr.Öğr. Üyesi Aybüke KAYA ve Dr.Öğr. Üyesi Remziye ÖZEL'e, değerli eleştiri ve katkılarından dolayı teşekkür ederim. Kumlu ilçesinin çeşitli mahallerinde yer alan, anket sorularına büyük bir sabır ve içtenlikle cevap veren üreticilere, her türlü desteği sağladığı için Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Erdal DAĞISTAN'a, tez çalışmamın oluşumunda desteklerini esirgemeyen Bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Hiçbir zaman benden manevi desteğini esirgemeyen canım eşim Ahmet Derviş SARAR'a tez sürecinde aksattığım biricik kızım Elif Ece SARAR'a yardımlarını esirgemeyen sürekli destek olan aileme, isimlerini burada yazamadığım ama yardımlarını esirgememiş herkese içten teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÇİZELGELER DİZİNİ	V
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	VI
1. GİRİŞ.....	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	6
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	11
3.1. Materyal.....	11
3.2. Yöntem	11
3.2.1. Örnek Seçiminde Kullanılan Yöntem.....	11
3.2.2. Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntemler	13
4. BULGULAR ve TARTIŞMA	14
4.1. Dünyada ve Türkiye’de Pamuk Üretimi.....	14
4.2. Dünyada ve Türkiye’de Pamukta Uygulanan Desteklemeler.....	17
4.2.1. Türkiye de Pamukta Uygulanan Destekler.....	18
4.3. Hatay İlinde Pamuk Üretiminin Gelişimi	20
4.3.1. Kumlu İlçesi Tarımsal Yapısı.....	20
4.3.2. Pamuk Üreticilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	21
4.3.3. Pamuk Üreticilerinin Eğitim ve Meslek Durumu.....	22
4.3.4. Pamuk Üreticilerinin Aile Nüfusu ve İşletmede Çalışma Durumu	23
4.3.5. Pamuk Üreticilerinin Gelir Durumu	24
4.3.6. Pamuk Üreticilerinin Arazi Varlığı ve Kullanımı	25
4.4. Üreticilerin Tarımsal Desteklemelerden Yararlanma Durumu.....	28
4.5. Pamuk Üreticilerinin Kredi Kullanımı	31
4.6. Pamuk Üreten İşletmelerde Üretim-Destek İlişkisi ve Memnuniyet.....	31
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	38
5.1. Çözüm önerileri	42
KAYNAKLAR	46
ÖZGEÇMİŞ	49
EKLER.....	50

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Araştırma kapsamındaki toplam işletme sayısı ve örnekleme	13
Çizelge 4.1. Dünya pamuk ekim alanları, bin ha (ICAC, 2020)	14
Çizelge 4.2. Dünya pamuk üretim miktarı bin ton (ICAC, 2020)	15
Çizelge 4.3. Bölgelere göre Türkiye pamuk ekim alanları (bin ha)	15
Çizelge 4.4. Türkiye’de illere göre pamuk üretim miktarı (bin ton)	16
Çizelge 4.5. Dünya lif pamuk ithalatı (bin ton)	16
Çizelge 4.6. Dünya lif pamuk ihracatı (bin ton)	17
Çizelge 4.7. Türkiye’de kütlü pamuk maliyetlerinin yıllara göre değişimi (Ulusal Pamuk Konseyi, 2020)	19
Çizelge 4.8. 2019 Üretim yılı mazot gübre destekleme birim fiyatları TL/da (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019a)	19
Çizelge 4.9. 2019 Yılı fark ödemeleri prim tutarları (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019b)	20
Çizelge 4.10. Hatay ilinde pamuk üretiminin yıllara göre değişimi ton (TÜİK, 2020)	20
Çizelge 4.11. Kumlu ilçesinin tarımsal üretim yapısı (TÜİK, 2020)	21
Çizelge 4.12. İşletmecilerin yaş gruplarına göre dağılımı	22
Çizelge 4.13. Üreticilerin eğitim durumu	23
Çizelge 4.14. Üreticilerin aile nüfusu	23
Çizelge 4.15. Üreticilerin işletmelerde çalışma durumu	24
Çizelge 4.16. Üreticilerin gelir durumu	24
Çizelge 4.17. Üreticilerin arazi varlığı	26
Çizelge 4.18. Üreticilerin pamuk üretim alanı ve miktarı	27
Çizelge 4.19. Üreticilerin son 5 yıldaki pamuk üretim alanı ortalaması	28
Çizelge 4.20. Üreticilerin hayvancılık desteklerinden yararlanma durumu	28
Çizelge 4.21. Üreticilerin tarım havzaları desteklemesinden yararlanma durumu	29
Çizelge 4.22. Üreticilerin mazot-gübre ve analiz desteklemesinden yararlanma durumu	30
Çizelge 4.23. Üreticilerin sertifikalı tohum-fide desteklemesinden yararlanma durumu	30
Çizelge 4.24. Üreticilerin tarımsal kredilerden yararlanma durumu	31
Çizelge 4.25. Üreticilerin pamuk üretiminde etkili olan konular	32
Çizelge 4.26. Üreticilerin destekleme bilgisine göre üretime karar verme durumu	32
Çizelge 4.27. Üreticilerin fark ödeme bilgisine göre üretime karar verme durumu	33
Çizelge 4.28. Üreticilerin tarımsal destekleme bilgi kaynakları	34
Çizelge 4.29. Üreticilerin tarımsal destekleri değerlendirme durumu (üretici)	34
Çizelge 4.30. Üreticilerin tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumu	35
Çizelge 4.31. Üreticilerin pamukta uygulanan destekler sonrasındaki durumu	36
Çizelge 4.32. Üreticilerin tarımsal desteklemeden memnuniyeti etkileyen konular	37
Çizelge 4.33. Üreticilerin tarımsal desteklemelere ilişkin önerileri	37

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği
ÇKS : Çiftçi Kayıt Sistemi
Da : Dekar
DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü
FAO : Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GSÜD : Gayri Safi Üretim Değeri
GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
Ha : Hektar
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
TBS: Tarım Bilgi Sistemi

1. GİRİŞ

Pamuk öncelikli olarak pamuklu dokuma ve pamuk ipliği sanayisinin ana hammaddesi olan pamuk lifi için yetiştirilmektedir. Bunun yanı sıra pamuğun çiğdi yağ endüstrisinin, küspesi ise yem endüstrisinin en önemli ham maddelerinden biridir. Bir yandan Dünya nüfusunun hızla artması, diğer yandan sanayileşen ve kalkınan toplumlarda yaşam düzeyinin ve doğaya zarar vermeyen ürünlerin kullanım bilincinin yükselmesi, pamuk ve pamuğa dayalı ürün tüketimini artırmaktadır. Dünya pamuk tüketiminin en fazla olduğu ülke 7.3 milyon ton ile Çin olmuştur ve tüm tüketimdeki payı %30 civarındadır. Bu ülkeyi Hindistan ve Pakistan takip etmektedir. Türkiye ise 1.5 milyon ton civarındaki tüketim değeri ile en çok pamuk tüketen 4'üncü ülke konumundadır (Anonymous, 2016). Pamuk bitkisi, yaygın ve zorunlu kullanım alanıyla insanlık açısından yarattığı katma değer ve istihdam olanaklarıyla üretici ülkeler açısından büyük ekonomik öneme sahip bir üründür. Pamuk, tekstilden barut ve film malzemesi yapımına kadar yaklaşık 50 sanayi kolunun hammaddesini oluşturan, ülkemizin en önemli tarımsal ürünlerinden birisidir (Gençer ve ark., 1999).

Pamuk üretiminde Türkiye'nin verimliliği dünya ortalamasının üzerinde olmasına rağmen girdi fiyatlarındaki artışlar, üretimi olumsuz etkilemekte ve pamuk üretimindeki sürdürülebilirliği tehdit etmektedir. Çoğunluğu oluşturan küçük işletmelerin sahip olduğu dezavantajların yanında, işçilik giderleri, tarıma yönelik mal ve hizmetlere uygulanan vergiler ve destekleme priminin rakip ülkelere göre yetersizliği gibi konular bu üreticiler için önemli sorunları oluşturmaktadır.

Türkiye pamuk üretiminde 2017/18 pamuk üretim sezonundan sonra 2018/19'deki düşük fiyatlar ve verim kaybı pamuk alanlarında daralmaya neden olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2018/2019 sezonunda Türkiye genelinde ekim alanları 408 bin hektara gerilemiş, verim bir önceki sezona göre %7 oranında düşerek 460 kg/da olmuştur. Toplam üretim miktarı ise verimdeki düşüşten dolayı 814 bin ton'a düşmüştür. TÜİK verilerine göre 2017/18 sezonunda Türkiye'de 2,450 ton kütlü pamuk üretimi yapıldığı, bu miktarın karşılığı lif pamuk miktarının ise 882 bin ton olduğu tahmin edilmektedir. Son 5 üretim sezonu ortalamalarına göre Türkiye pamuk üretimi, tüketimin %56'sını karşılamaktadır. 2013/14 sezonunda bu oran %62 iken hem üretim azalışı hem de tüketim artışı

yaşanması nedeniyle son yıllarda artmış, 2017/18 sezonunda %59'a yükselmiştir. TÜİK verilerine göre 2019 yılında 1995 yılına göre Güneydoğu Anadolu Bölgesinde pamuk ekim alanları %41 oranında genişlerken, Ege'de %65, Çukurova'da %65, Antalya'da %87 daralmıştır. Bu süreçte ekim alanlarındaki toplam daralma ise %37 olmuştur. Özellikle Ege ve Çukurova'daki gerileme sadece oransal olarak değil hektar bazında da ciddi rakamlara karşılık gelmektedir (Anonim, 2019). Türkiye'de kütlü pamuk üretim maliyeti iklim, çevre koşulları, bakım ve toplama yönetmelerindeki farklılıklara göre değişmekle birlikte, Ulusal Pamuk Konseyi (UPK) koordinasyonunda yapılan üretim maliyeti tespit çalışmasına göre, 2019 yılında kütlü pamuk üretim maliyetinin (Türkiye ortalaması) bir önceki yıla göre %15 artarak 4.07 TL/kg olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pamuk stokları 2014/15 sezonuna kadar sürekli olarak artmıştır. 2015/16 ve 2016/17 sezonlarında üretimde yaşanan düşüş nedeniyle stoklar gerilemiştir. 2017/18 sezonunda bu düşüş son bularak 882 bin ton lif pamuğa karşılık gelen 2.5 milyon ton kütlü pamuk üretilmiştir. ICAC (Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi) kaynaklarına göre, Çin dışındaki stoklarda meydana gelen büyük artışın, uluslararası pamuk fiyatlarına aşağı yönde baskı yaratabileceği belirtilmektedir. ICAC verilerine göre; 2019/20 üretim döneminde dünyada 33.7 milyon hektar alanda pamuk üretimi yapılmış ve bu ekimin %37'si Hindistan'da gerçekleştirilmiştir. Verilere göre 2019/20 sezonunda dünya pamuk ithalatının 9.3 milyon ton seviyelerinde olacağı ve bu dönemde dünya ithalatından en büyük payı 1.7 milyon tonluk ithalat ile Çin'in alacağı ön görülmektedir. İthalatta bu ülkeyi sırasıyla Bangladeş, Vietnam, Pakistan ve Türkiye izlemektedir. Dünya ihracatında ilk sırayı yaklaşık 3.5 milyon tonluk (%37 pay) ihracat ile ABD almaktadır. Bu ülkeyi Brezilya, Hindistan, Yunanistan ve son yıllarda ihracatını artıran Mali izlemektedir. 2019/20 sezonunda Dünya ihracatının %72'si bu ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. ICAC verilerine göre Türkiye lif pamuk ihracatının 2019/20 sezonunda 79 bin ton olduğu tahmin edilmektedir (ICAC, 2020). İhracatta 2000 yılından bu yana ciddi bir değişiklik olmamış, ithalat ise dalgalı olarak artan bir seyir izlemiştir. 2000-2019arası ülkemiz lif pamuk ihracatı değer bazında 37-178 milyon dolar arasında değişirken, ithalat 500 milyon-1.8 milyar dolar arasında değişmiştir.

2018/19 sezonu verilerine göre dünyada pamuğa en çok doğrudan destek veren ülke 3.50 milyar dolarlık destek ile Çin olurken, 1.2 milyar dolarlık destek ile ABD ikinci sırada yer almıştır. Türkiye'nin 2018/19 sezonunda fark ödemesi desteği kapsamında pamuk için verdiği destek tutarı sertifikalı tohum kullananlara 0.80 kr/kg (0.14 dolar), toplam destek miktarı ise 314 milyon dolar olmuştur. Bu rakamla Türkiye ilgili dönemde pamuğa en çok doğrudan destek veren 3. ülke olmuştur (Anonim, 2019).

Türkiye'de pamuk üretim ve satış fiyatları serbest piyasa koşullarında dalgalanmalar göstermektedir. Bu durum pamuk üretim fiyatları ile pamuk satış fiyatları arasındaki fark olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Pamuk üreticisi ile pamuk sanayicisi arasındaki memnuniyet düzeyini sürdürülen tarımsal desteklemeler içerisindeki pamuk destekleme politikaları sağlamaktadır. Tarım sektörünün desteklenmesi görünürde sadece tarım sektörünün kalkınmasına yönelik bir düzenleme gibi algılansa da, getireceği sonuçları itibariyle sosyal ve ekonomik kaynaklı birçok sorunun ortadan kalkmasına da yardımcı olmaktadır.

Tarımsal destekleme politikasının başarısı bu politikalarla ulaşılmak istenen amacın iyi belirlenmiş olması uygun politika araçların seçimi ve uygulaması ile başarıya ulaşması mümkün olmaktadır. Tarımsal politikalar kuramsal açıdan iyi bir şekilde analiz edilerek ve ülkenin mevcut durumuna uygun hedefler belirlenip uygulanması gerekmektedir. Bunu yaparken, gelişen ve değişen ülke ve dünya koşullarını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir (Ören, 1994).

Amik ovasının merkezinde bulunan Kumlu ilçesi Amik Gölünün istilasından sonra çeşitli sazlıklarla kaplı bataklık bir yer iken, 1945 yılında iskân yeri olarak tahsis edilmiştir. 1947 yılında bataklıkların kurutulması ile göç hızlanmış, zamanla Killik Köyü civarın en büyük köyü haline gelmiştir. 1956 yılında Hamam Köyü'nde bulunan nahiye ve jandarma teşkilatı Killik köyüne nakledilmiştir. 1965 yılında nüfusu 2000'in üzerine çıkmasıyla kasaba olan Killik Köyünde 1968 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. 1945 yılından bu yana halk arasında Kumul olarak anılan yerleşim yerinin adı ise belediye teşkilatının kurulmasıyla Kumlu olarak değiştirilmiştir.

İl merkezine 40 km uzaklıkta olan ilçemizin batısında il merkezi Antakya, güneyinde Reyhanlı, kuzeyinde Kırıkhan ilçeleri yer almakta, doğusunda ise 22 km'

lik Suriye sınırı bulunmaktadır. Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Yüz ölçümü 223 km² ve rakımı 95 m olan ilçemiz, düz ova ve verimli arazilere sahip bulunmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığının 26.01.2009 tarihinde açıkladığı adrese dayalı nüfus sayımına göre ilçe nüfusu 13.72 olup, bu nüfusun 5.25 i (%38) ilçe merkezinde, 7.47'i (%62) köylerde yaşamaktadır. İlçe merkezindeki nüfusun 2.66'sı (%51) erkek, 2.58'u (%49) kadın, köylerde ise nüfusun 4.11'i (%49) erkek, 4.35'si (%51) kadındır. Dolayısıyla toplam nüfusun 6.78'i (%49) erkek, 6.94'i (%51) kadındır.

Hatay İli Kumlu İlçesinin ekonomik yapısına incelendiğinde halkın %85'i çiftçilikle geçimini sağlamaktadır. Çiftçilerin en büyük gelir kaynağı tarım olup, 1. sırada bitkisel üretim ve 2. sırada hayvancılık yer alır. İlçede ekilebilir tarım arazisi 147.00 da'dır. Sulanabilir tarım arazisi ise 130.00 da'dır. Tarım toprakları kumlu killi karakterde olup birinci sınıf tarım arazisi niteliğindedir. Kumlu'nun 193 km² olan yüzölçümünün %78.7'sini (15.20 ha) tarım alanları oluşturmaktadır. Tarım alanlarının %89.2'inde sulu tarım yapılmaktadır. Pamukta Hatay üretiminin %14.8'i (7 ha) Kumlu ilçesine aittir. Üretim miktarlarına göre önemli tarım ürünleri ise pamuk, buğday, mısır ve zeytindir (Anonim, 2020).

Bu araştırmanın temel amacı; Hatay ili Kumlu ilçesinde tarımsal faaliyet gösteren üreticilerin pamuk ekim alışkanlıkları ve uygulanan tarımsal politikalardan hangi ölçüde etkilendiğini analiz etmektir. Bu kapsamda;

- ❖ Hatay İli Kumlu ilçesindeki üreticilerin özelliklerini belirlemek,
- ❖ Üretimde meydana gelen problemleri ortaya koymak ve çözüm önerileri geliştirmek,
- ❖ Üreticilerin işletme tipi ve faaliyetlerini belirlemek,
- ❖ Pamuk üreticilerinin tarımsal faaliyette bulunurken üretim kapasitelerini, gelir durumlarını belirlemek ve elde ettikleri karı ortaya koymak,
- ❖ Tarımsal faaliyette bulunan pamuk üreticilerinin tarımsal desteklerden hangi ölçüde yararlandığını tespit etmek,
- ❖ Tarımsal desteklemelerden yararlanma ölçüsüne göre ekim alışkanlıklarının değişip değişmeyeceğini belirlemek,

- ❖ Tarımsal faaliyette bulunurken yararlandıkları finansal kaynakları belirlemek,
- ❖ Tarımsal faaliyette bulunurken teşvik ve desteklemelerden hangi ölçüde yararlandıkları ve bu bilgilere nasıl ulaştıklarını belirlemek,
- ❖ Tarımsal faaliyette bulunurken finansman kaynaklarının neler olduğu, borçluluk durumları ve krediye ulaşma durumları analiz edilmiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Tanışık (2001), “Tarımda Doğrudan Gelir Desteği ve Türkiye’de Uygulanabilirliğinin Çeşitli Kesimler Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmasında, Türkiye’de tarımın ekonomideki yerini ve desteklemelerin mevcut yapısını ele almıştır. Türkiye’de uygulanan tarım politikalarının değerlendirilmesi ve uygulamalardaki sorunların incelenmesi sonrasında Türkiye’nin AB ve DTÖ taahhütlerine bağlı olarak mevcut sistemde çeşitli reformlara gitmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

Kızılaslan ve Aktaş (2003) “Türkiye’de Buğday Destekleme Politikaları ve Uygulamaları” başlıklı yayınlarında Cumhuriyet’in başlangıcından günümüze kadar uygulanmış olan destekleme politikalarını değerlendirerek özellikle tarla ürünlerine uygulanan desteklemeleri açıklayarak bu bağlamda TMO’nun fiyat sistemine değinilmiştir. Halen uygulanmakta olan fiyat sisteminin ve destekleme uygulamalarının üreticilere yansımalarının gelişme yönünde olmadığı aynı zamanda bu sistemin tüketicilere ve tarımsal sanayi içinde olumsuzluklar oluşturduğu ve yetersiz kaldığı vurgulanmaktadır. Güncel olarak uygulanan desteklemelerin devlete yüksek maliyetler getirirken, üretici, sanayici ve tüketici içinde memnuniyetsizlik kaynağı olduğu ifade edilmiştir. Etkin ve verimli politikalar izlenmemesinin sektörün etkinliğini de olumsuz etkilediği ortaya konulmuştur.

Aktaş (2006) “Çukurova Bölgesinde Pamuk Arz Duyarlılığının Tahmini Üzerine Bir Araştırma” başlıklı makalesinde 1980-2002 yıllarında Çukurova Bölgesinde pamukta arz duyarlılığını incelemiştir. Çalışmada ekim alanı ve verimi dikkate alan iki model oluşturmuş ve analiz edilmiştir. Elde edilen modellerin sonucuna göre, Çukurova da pamuk üretiminde pamuğun t-1 dönem elastikiyeti 0,56, mısır ile çapraz GSÜD elastikiyeti -0,49, su fiyatları elastikiyeti -0,30 ve motorin fiyatları elastikiyeti -0,95 olarak belirlenmiştir. Verim modelinde ise, yıllık %1,4 oranında verim değerinde gelişme öngörülmüştür. Çalışma sonuçlarına göre, Çukurova da pamukla ilgili destekleme politikaları belirlenirken, ürün maliyetleri ile rakip ürünlerin maliyetlerinin dikkate alınmasının gerekliliği öneri olarak yer almıştır.

Shepherd (2006), tarafından hazırlanan pamuk arzının fiyat esnekliklerinin tahmin edilmesiyle ilgili çalışmasında 30 ülkede 16 farklı bölgenin pamuk arzının tahmini için, yapısal zaman serilerini kullanmıştır. Ayrıca 46 ülkeye ait farklı bölgeler

için dünya pamuk fiyatlarıyla ilişkili olarak kısa dönemli arz elastikiyeti tahmini yapmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ülkelerin pamuk üretimleri fiyat değişikliklerine farklı ölçüde tepkiler vermiştir. Tahmin edilen parametre belirsizlik derecelerinin, farklı politika senaryolarına bağlı olarak kesin uygulama sonuçlarına neden olabilecek kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Özçelik ve Özer (2006), çiftçilere yönelik olarak yapılan kimyasal gübre ve mazot desteklerinin değerlendirildiği çalışmada Türkiye’deki girdi destekleme içerisinde mazot ve kimyasal gübre desteklerinin üreticiler üzerindeki etkisini incelemiştir. Üreticilerin gerçekleşen mazot ve gübre giderleriyle desteklemeye tabi olan miktarlar karşılaştırılıp yeterlilik durumu değerlendirilmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde yayınlanan tebliğlerdeki ödeme miktarları ile üretici koşullarında gerçekleşen harcamalar incelendiğinde sağlanan destekleme miktarlarının yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Şahinöz ve ark. (2007), “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası Aracı Olarak Fark Ödemesi Sisteminin Uygulanabilirliğinin Tartışılması ve Sistemin İksitadi Analizi” başlıklı çalışmalarında fark ödemesi uygulamasının Türkiye’de uygulanabilirliği DTÖ kuralları çerçevesinde incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre Türkiye için uygulanması düşünülen fark ödemesi destek sisteminin, DTÖ’nün diğer ülkeler için belirlemiş olduğu kamu finansman açıkları ve politikaları göz önünde bulundurularak uygulanması gerektiği ortaya konulmuştur.

Acar ve Bulut (2009) “Türkiye’de ve dünyada tarımsal destekleme politikalarında son gelişmeler” başlıklı makalelerinde Türkiye’de tarımın ekonomi ve istihdam içindeki payının büyük olmasının geçmişten günümüze sektörün gündemde olmasına bağlanmıştır. Ancak sektörün yapısal sorunlarına halen kalıcı çözümler bulunamadığını da belirtmektedir. Bu durum özellikle destekleme politikalarının çoğu zaman popülist kaygılara dayalı olması mevcut sorunların çözümüne engel oluşturduğu ifade edilmiştir. Destekleme politikalarının tarım kesimini küçültücü etkisinden uzaklaşarak, tarımsal üretimi dolayısıyla tarımda nüfus artırıcı olarak kullanılması, verimlilik, küçük ölçek sorunu ve çok parçalık gibi sorunları çözücü şekilde düzenlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Çavuş (2009) “Türkiye’de Tarımda Doğrudan Gelir Desteği Uygulaması ve AB Sürecinde Destekleme Politikaları” başlıklı tez çalışmasında tarımda uygulanan

doğrudan gelir desteğinin diğer destekleme araçları ile karşılaştırmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, desteklemelerin neden olacağı bütçe yükünün Türkiye’deki etkisinin fazla olacağı belirtilmektedir. Çalışmada AB ve ABD örneklerindeki uygulamaların da dikkate alınması önerilmektedir.

Uzmay (2009) tarafından hazırlanan “Türkiye’de Pamukta Uygulanabilir Destekleme Araçlarından Destekleme Alımı ve Fark Ödeme Sisteminin Refah Etkileri: Kısmi Denge Analizi” başlıklı çalışmada son dönemlerde Türkiye’de ekim alanlarında önemli azalmanın yaşandığı pamukta, farklı iki destekleme aracından fark ödeme sistemi ve destekleme alımının (fiyat desteğinin), refah analizlerinin 1990-2006 dönemi itibarıyla yapılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, kısmi denge analizi (klasik refah analizi) yapılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda hiç müdahale olmayan koşullara göre her iki destekleme aracının uygulanmasının üretimde artışa neden olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, pamukta fark ödeme sistemi ve destekleme alımı çalışmadaki şekliyle uygulandığında bütçeye yük bakımından destekleme alımının, tüketici refahı açısından değerlendirme yapıldığında fark ödeme sisteminin tercih edilmesinin uygun olduğu görülmektedir. Net toplumsal kayıp açısından değerlendirildiğinde ise, fark ödeme sisteminin dikkate alınması gerekmektedir. Bu çalışmada, tüm toplum refahı dikkate alınarak fark ödeme sisteminin (bugünkü prim sistemi) uygulanmasına devam edilmesi önerilmektedir. Ancak, mevcut sistemde pamuk ekim alanlarının azalması ve üreticilerin başka alternatif ürünlere kaymasının engellenmesi için uygulanan destekleme miktarının artırılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.

Habalı (2010) “Türkiye’de Planlı Dönemde Uygulanan Tarımı Destekleme Politikaları; Dünü, Bugünü ve Geleceği” başlıklı tez çalışmasında Türkiye’nin mevcut tarımsal yapısı ortaya konularak destekleme politikaları ile birlikte ele alınmıştır. Çalışmada beş yıllık kalkınma planları incelenerek uygulamalar değerlendirilmiştir. Tezin bulguları arasında Türkiye’de tarım kesimine yönelik etkili ve sistemli bir politikanın uygulanmadığı, çözümlerin daha çok günün ekonomik ve siyasi koşullarına göre şekillendiği belirtilmiştir. Türkiye’de uygulanan destekleme araçları zaman içerisinde çok sayıda değiştiği ancak bunların tarımın mevcut yapısal sorunlarını çözümden uzak kaldığı ve hedeflere ulaşamadığı belirtilmektedir.

Civan, (2010), tarafından yapılan çalışmada, artan liberalleşme eğilimlerine rağmen dünya genelinde tarımsal desteklerin devam etmekte olduğu, özellikle gelişmiş birçok ülkede tarımın en çok kullanan sektör olduğu vurgulanmıştır. Çalışmaya göre, koruma şiddeti tarım alt sektörlerinde ve üretim dallarında farklılıklar arz etmektedir. Çalışmada sektörün ekonomik/politik büyüklüğü ile desteklenme, kullanma oranı arasında doğrusal olmayan bir ilişki olduğunu varsayan Becker modeli test edilmiştir. Bu modele göre destekleme kapsamındaki üretim dalının büyük olması ile üretim miktarının fazla olması arasında doğrusal olmayan bir bağ mevcuttur. Çalışmada 12 üretim dalının bu modeli doğruladığı vurgulanmış, çalışma neticesinde ise gelirin artması ve seçimlerin yaklaşması ile tarımsal üretimin daha çok desteklendiği ifade edilmiştir.

Özüdoğru ve Uçum (2011) tarafından hazırlanan “Tarımsal Desteklerin Bitkisel Ürün Maliyetlerine Etkisi” başlıklı çalışmada Türkiye’de verilen tarımsal destekler sayesinde ürün maliyetlerinin önemli bir kısmının karşılandığı ve bu sayede üreticilerin özellikle yağlı tohumlar, pamuk ve hububat üretiminde önemli ölçüde kazançlı oldukları görülmektedir.

Semerci ve ark. (2012) Türkiye’de tarımsal desteklemelerin önemi önceki yıllara karşın 2000’li yıllarda kendini göstermiştir. Üreticilere yapılan tarımsal destekler toplam üretim maliyetlerinin hemen hemen %6’sını oluşturmaktadır. Ancak fark ödemeleri, alan bazlı desteklemeler (iyi tarım uygulamaları, toprak analizi, mazot gübre desteği, organik tarım desteği vb.) ve rekabetin korunma kanununun ülke de uygulanması sebebiyle çok az bir sorun teşkil etmektedir.

Okumuş (2012), tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de ki pamuk üretimi ile pamuk fiyatı arasındaki ilişki zaman serileri analizi ile araştırılmıştır. Pamuk fiyatları VAR yöntemi ile incelenerek politikaların değişkenler üstünde sebep olduğu etki ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda pamuğun tekstil dalında tüketiminin gereğinden ziyade olmasına karşılık, üretimde azalma olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye pamuk fiyatlarının dünya fiyatlarına eşdeğer olmasına rağmen, başta mazot olmak üzere üretim maliyetlerinin yüksek olmasının tarım sektörünü olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Çalışmada Türkiye’deki girdi fiyatlarının dünya girdi fiyatlarıyla aynı olması ve doğrudan desteklemelerin yeniden kurgulanması gereğine vurgu yapılmıştır.

Küçük ve Bilgiç (2015)' çalışmada, zaman serileri modelleriyle pamuk arzının pamuk fiyatıyla birlikte diğer ekonomik faktörlere gösterdiği tepkilerin belirlenmesinin yanı sıra, kısa ve uzun dönem dengelerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Zaman serileri analizi kullanılarak gelecek on yılın (2014-2023) politika değişikliklerinin, ekonomik gelişmelerin ve krizlerin şok etkileri dikkate alınarak pamuk ekim alanları, pamuk üretim miktarları, pamuk verimi, pamuk fiyatı ve alternatif ürün olarak buğday ile mısır fiyatları için tahminlerde bulunulmuştur. Pamuk arz modelinde; pamuğun kendi fiyatı, gecikmeli fiyatı, buğdayın fiyatı ve kukla değişkeni olarak GAP'ın etkisi istatistikî olarak önemli bulunurken, diğer bir kukla değişken olan pamuk desteklemeleri ise istatistikî açıdan önemsiz bulunmuştur.

Erdal ve ark. (2019) tarımsal destekler altında uygulanan prim desteğinin üretici açısından değerlendirilmesini amaçlayarak Kadirli ilçesinde yaptıkları araştırmada prim ödemeleri ile üretim miktarı arasındaki ilişkiyi nedensellik yöntemi kullanarak açıklamaya çalışmışlardır. Sonuç olarak üreticilerin genellikle tarımsal desteklerden yararlandıklarını, en çok alan bazlı destekler altında mazot ve gübre desteğinden, prim (fark) ödemesi desteğinden yararlandıklarını, prim ödemelerinin de ayçiçeği ve mısır üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan anketler sonucu ekili alan üzerine etkide %68.6'lık kesim desteklerin ekili alan miktarı üzerine etki etmediğini söylemiştir. Prim ödemeler açısından bakıldığında ise %66.2'lik kesim ödemelerden memnun değildir. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte en önemlisi girdi maliyetlerinin azaltılmasına yardımcı olmamasıdır. Diğer sebepler ise icara (kiraya) arazilerin ekiminde resmi kiralamanın olmamasıyla destekten yoksun olma, üreticinin verilen desteği maddi yardım olarak değerlendirip üretim bazlı değerlendirmemesidir.

Aslan (2019) tarımsal desteklerin üretim miktarı üzerine etkilerini Balıkesir İli üzerinden açıklamaya çalıştığı araştırmasında mazot, gübre ve toprak analizi desteklerinin, buğday üretimi üzerine etkileri, panel veri yöntemi ile analiz edilmeye çalışmış, 2009-2015 yılları arasında Balıkesir iline verilen tarımsal desteklerin buğday üretimine etkisini araştırmıştır. Analiz sonuçlarına göre, etki pozitif yöndedir. Verilen tarımsal destekler ile üreticinin buğday üretim miktarı arasında uzun ve kısa dönemde pozitif eğilim tespit edilmiştir. Ancak desteklerin sıkça değiştirildiği, destek tutarlarının sağlıklı olarak her yıl düzenli şekilde tutulmaması analizlerin farklı yönlerde bulgulara sebep olabileceğini belirtmektedir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırma Hatay ili Kumlu ilçesindeki 13 mahalle/köyde yürütülmüş olup bunlar; Cumhuriyet, Akkerpiç, Hatayhamamı, Kelli, Batıayracı, Doğuayracı, Kırcaoğlu, Akkuyu, Kaletepe Muharrem, Akpınar, Aktaş ve Gülova pamuk üreticileridir. Hatay ili Kumlu ilçesinde Pamuk üretimi yapan işletmelerden anket yoluyla elde edilen veriler çalışmanın ana materyalini oluşturmuştur. Çalışmada kullanılacak anket formlarının hazırlanmasında Çukurova Üniversitesi ve Mustafa Kemal Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümlerinde geliştirilmiş anket formları esas alınmıştır. Ancak formlarda bilgilerin amaca uygun derlenebilmesi için gerekli bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Araştırmanın yazım ve yorum aşamalarında istatistiki verilerden ve daha önce değişik yörelerde yapılmış araştırma ve inceleme sonuçlarından faydalanılmıştır. Araştırma bölgesine ait bilgiler Tarım ve Orman İl Müdürlüğü ile Hatay ilindeki diğer kamu kurum ve kuruluşlarının kayıtlarından temin edilmiştir.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnek Seçiminde Kullanılan Yöntem

Bu aşamada öncelikle Tarım ve Orman Bakanlığı Kumlu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden Hatay İli Kumlu İlçesine ait Pamuk üretimi yapan işletmeler tespit edilmiştir. Kumlu ilçesindeki işletmeler belirlendikten sonra bu ilçedeki Pamuk işletmelerinin listesi Kumlu İlçe Müdürlüğü kayıtlarından alınmıştır. Bir popülasyon üzerinde yürütülen araştırmada, popülasyona ait veriler iki yöntemle toplanır. Bunlardan birincisi, tam sayım, diğer ise örneklemedir. (Güneş ve Arıkan,1988). Popülasyonu oluşturan birimlerin tek tek incelenerek onlardan ölçme, tartma, gözlem veya soruşturma yoluyla bilgi alınmasına tam sayım adı verilmektedir. Ancak popülasyon geniş ve tek tek ölçme, tartma, gözlem ve soruşturma yoluyla bilgi alınması mümkün değilse örnekleme yoluna başvurulmaktadır. Yapılan araştırmada

bu nedenle örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Araştırmada materyalin toplanması aşamasında ise Direkt Mülakat (Personal Interview) yöntemi kullanılmıştır.

Yerleşim yerlerinde ve işletmelerde pamuk desteklemesine ait desteğe tabi alanların normal dağılıma uymaması nedeniyle araştırmada; tabakalı örneklemeyi oluşturan iki yöntemden Neyman Yönetimi'nin kullanılması uygun bulunmuştur (Erkan ve Çiçek,1996). Neyman Yöntemi; her tabakanın ortalaması ve varyansının ağırlıkları dikkate alınarak, tabakaların tamamı için tek bir örnek hacminin belirlenmesi esasına dayanmaktadır. Araştırmada kullanılan Neyman Yöntemi'ne ait eşitlik aşağıdaki şekilde formüle edilmektedir (Yamane, 1967).

$$n = \frac{\sum (N_h S_h)^2}{N^2 D^2 + \sum N_h (S_h)^2} \quad (3.1)$$

Burada;

n : örnek hacmi,

N_h : h'inci tabakadaki birim sayısı (frekans),

S_h : h'inci tabakanın standart sapması,

N : toplam birim sayısı,

D : d/z,

d : ortalamadan belirli bir orandaki (%1-%5-%10) sapma,

z : t- dağılım çizelgesinde (N-1) serbestlik derecesi ve belirli bir güven sınırına (%90-%95-%99 gibi) ait “t değerini” ifade etmektedir.

Bu yöntemde anket formları önceden hazırlanmış ve 69 üretici ile bizzat görüşülerek anket formları doldurulmuş veriler oluşturulmuştur.

Pamuk üreticilerinin karşılaştırılmasında ve sonuçların değerlendirilmesinde işletmeler arazi varlıklarına göre 3 tabakaya ayrılmış olup bunlar 1-50 dekar (küçük), 51-150 dekar (orta) ve 151 dekardan (büyük) daha fazla arazisi olan işletmeler şeklindedir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Araştırma kapsamındaki toplam işletme sayısı ve örnekleme

İşletme büyüklüğü (da)	Toplam işletme	Örnek sayısı	Oran (%)
1-50 (Küçük)	327	32	46.4
51-150 (Orta)	235	25	36.2
151 ve üzeri (Büyük)	53	12	17.4
Toplam	615	69	100.0

3.2.2. Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntemler

Veri analizinde anket sonuçları SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programı ile değerlendirilerek tanımlayıcı istatistikler ve frekans tablolarından faydalanılmıştır. Tüm değişkenlerin tanımlayıcı ölçüleri hesaplanarak, kategorik değişkenler frekans ve yüzde oranı şeklinde; sürekli değişkenler ise ortalama ve standart sapma şeklinde verilmiştir. Üreticilerimizin genel profillerini tespit etmek amacı ile demografik özellikleri (yaş, medeni durum, eğitim, çocuk sayısı vb.) anket yöntemi ile elde edilen verilerden oluşturulan çapraz tablolarla özetlenip basit yüzde oranlar ve ortalamalar olarak hesaplanmıştır.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1. Dünyada ve Türkiye’de Pamuk Üretimi

Uluslararası Pamuk Danışma Komitesi (ICAC) verilerine göre en önemli pamuk üreticisi ülkeler arasında Hindistan, ABD, Çin, Pakistan, Brezilya ve Özbekistan başta gelmektedir. Türkiye ise ekim alanı bakımından dünyada yaklaşık 500 bin hektarla önemli ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye’nin pamuk ekim alanı son yıllarda artış göstermiştir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Dünya pamuk ekim alanları, bin ha (ICAC, 2020)

Ülkeler	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/20*
Hindistan	11.63	10.84	12.23	12.60	12.70
ABD	3.29	3.84	4.49	4.13	4.17
Çin	3.79	3.10	3.35	3.36	3.30
Pakistan	2.67	2.49	2.66	2.32	2.63
Brezilya	1.00	939	1.17	1.61	1.66
Özbekistan	1.27	1.25	1.20	900	900
Mali	573	656	704	698	782
Burkina Faso	631	740	879	646	735
Benin	372	418	530	656	700
Türkmenistan	534	545	545	534	545
Türkiye	440	420	462	520	520
Diğer	4.94	4.61	4.95	4.99	5.10
Toplam	31.16	29.86	33.19	32.98	33.75

*: Tahmin

Dünyada pamuk tarımına elverişli ekolojiye sahip az sayıda ülke olması nedeniyle dünya üretiminin %80’ine yakını Türkiye’nin de içinde bulunduğu 7 ülke tarafından gerçekleştirilmektedir. 2019/2020 sezonunda dünyada 34.9 milyon ha alanda pamuk ekimi yapıldığı ve bu ekimden 25.9 milyon ton lif pamuk üretileceği öngörülmüştür. Dünya pamuk tüketimi son üç sezonda 26 milyon ton seviyelerinde seyretmiştir (Çizelge 4.2). Dünyanın en büyük pamuk üreticilerinden olan Hindistan ile pamuk ekim alanları genişlemekte olan Afrika ülkeleri dünya ortalama verim düzeyinin altında bir verimle üretim yapmaktadırlar. Bu ülkelerin verim düzeylerinde yaşanacak artış dünya pamuk üretiminde de önemli artışların yaşanmasına neden olacaktır. ICAC’nın 2020/21 sezonu tahminlerine göre pamuk üretiminde uzun dönem lideri olan 7 ülke (Hindistan, Çin, ABD, Brezilya, Pakistan, Türkiye, Özbekistan)

küresel pamuk ekim alanlarının yaklaşık %77'sini, üretiminin %83'ünü oluşturmuştur. 2020/21 sezonunda, dünya pamuk ekim alanları ve üretiminin %7 oranında azaldığı tahmin edilmektedir (TEPGE, 2021). Türkiye'de pamuk arz ve kullanımına ilişkin veriler incelendiğinde; 2019/20 üretim sezonunda, 478 bin ha alanda 2.2 milyon ton kütlü pamuk (814 bin ton lif) üretildiği görülmektedir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Dünya pamuk üretim miktarı bin ton (ICAC, 2020)

Ülkeler	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/20*
Hindistan	5.74	5.86	6.35	5.35	6.00
Çin	5.20	4.90	5.89	6.04	5.80
ABD	2.82	3.73	4.56	4.00	4.31
Pakistan	1.53	1.66	1.80	1.67	1.32
Brezilya	1.28	1.53	1.53	2.73	2.85
Özbekistan	832	789	800	640	640
Türkiye	640	703	792	977	815
Türkmenistan	300	296	304	300	307
Arjantin	214	180	226	257	358
Meksika	188	164	335	414	369
Diğer	3.00	3.24	3.60	3.308	3.16
Toplam	21.47	23.07	26.67	25.68	25.92

* Tahmin.

Türkiye de Pamuk ekim alanlarında 1995 yılında Çukurova bölgesi birinci sırada yer alırken, Pamuk ekim alanı 2000'li yıllarda bölgedeki GAP projesi ile pamuk ekim alanında ilk sırada Güneydoğu Anadolu bölgesi gelmektedir. Günümüzde de pamuk ekim alanı en geniş Güneydoğu Anadolu bölgesinde sırası ile Ege ve Akdeniz bölgesi gelmektedir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Bölgelere göre Türkiye pamuk ekim alanları (bin ha)

Yıl	G, Doğu Anadolu	Ege	Çukurova	Antalya	Toplam
1995	2.04	2.49	2.72	300	7.56
2000	3.16	2.01	1.23	126	6.54
2005	2.95	1.37	1.08	54	5.46
2010	2.87	826	1.06	41	4.80
2015	2.64	917	716	62	4.34
2019	2.88	884	952	40	4.77
1995-2019 %değişim	41	-65	-65	-87	-37

Türkiye de kütlü pamuk üretim miktarı en çok 2005 yılında Şanlıurfa da yer almakta daha sonra sırası ile Hatay ve Diyarbakır gelmektedir. 2019 yılında mevcut

durum ise, birinci sırada Şanlıurfa, ikinci sırada Aydın, üçüncü sırada Diyarbakır ve dördüncü sırada ise Hatay gelmektedir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Türkiye’de illere göre pamuk üretim miktarı (bin ton)

İller	2005	2010	2015	2019
Adana	163	249	139	206
Aydın	190	224	287	246
Adıyaman	58	49	35	35
Diyarbakır	232	155	141	234
Gaziantep	61	40	32	28
Hatay	283	231	209	220
İzmir	157	117	121	142
Şanlıurfa	735	862	916	813
Diğerleri	361	223	170	276
Toplam	2.24	2.15	2.05	2.20

2019/20 sezonunda pamuk üretiminde birim alandan elde edilen verimde ilk beş ülke; Avustralya, Çin, Brezilya, Meksika ve Türkiye olmuştur. Bu dönemde en çok pamuk ithalatı yapan ilk beş ülkenin; Çin, Bangladeş, Vietnam, Pakistan ve Türkiye olacağı, en çok ihracat yapan ilk beş ülkenin ise sırasıyla; ABD, Brezilya, Hindistan, Yunanistan ve Mali olarak tahmin edilmektedir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. Dünya lif pamuk ithalatı (bin ton)

Ülkeler	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/19	2019/20*
Çin	959	1.09	1.32	2.10	1.70
Bangladeş	1.37	1.41	1.67	1.54	1.61
Vietnam	1.00	1.19	1.52	1.51	1.54
Pakistan	420	538	671	668	996
Türkiye	918	801	880	760	820
Diğer	2.90	3.04	2.91	2.61	2.66
Toplam	7.58	8.08	8.98	9.19	9.33

Dünyada lif pamuk ihracatında ilk sırada ABD 3.530 milyon tonluk ihracat miktarı ile daha sonra ikinci sırada Brezilya ve Hindistan gelmektedir. Hindistan’ın Dünya piyasasındaki payı 2015/16 pamuk sezonundan bu yana giderek azalmaktadır (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Dünya lif pamuk ihracatı (bin ton)

Ülkeler	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20*
ABD	1.99	3.24	3.45	3.21	3.53
Brezilya	939	607	910	1.45	1.74
Hindistan	1.25	991	1.13	800	860
Yunanistan	209	221	234	298	300
Mali	215	260	289	300	295
Diğer	2.92	2.86	3.08	3.17	2.60
Toplam	7.53	8.18	9.09	9.23	9.33

4.2. Dünyada ve Türkiye’de Pamukta Uygulanan Desteklemeler

Pamuk önemi nedeniyle dünyada üretici ülkeler tarafından özel olarak desteklenen bir ürün olup ICAC verilerine göre son yıllarda devlet desteklemeleri yüksek seviyelere ulaşmıştır. Pamuk üretimi hükümetlerce; fiyat desteği, doğrudan gelir desteği, gümrük önlemleri ve sigorta destekleri gibi pek çok farklı araçla desteklenmektedir. 12 önemli üretici ülke tarafından pamuğa verilen doğrudan destekler 2017/18 sezonunda, bir önceki döneme göre %33 artarak toplam 5.9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

2017/18 sezonu verilerine göre dünyada pamuğa en çok doğrudan destek veren ülke 4.25 milyar dolarlık destek ile Çin olurken, 890 milyon dolar ile ABD ikinci olmuştur. Türkiye’nin 2017/18 sezonunda fark ödemesi desteği kapsamında pamuk için verdiği destek tutarı sertifikalı tohum kullananlara 0.80 kr/kg (0.22 dolar), toplam destek miktarı ise 398 milyon dolar olmuştur. Bu rakamla Türkiye ilgili dönemde pamuğa en çok doğrudan destek veren 3. ülke olmuştur. Öte yandan dünya pamuk politikalarında doğrudan desteklerin dışında başka destek uygulamaları da bulunmaktadır. Dünya’da pamuk üretiminin doğrudan gelir desteği ve gümrük koruması ile desteklenme oranı 1997/98 -2007/08 yılları arasında ortalama %55 iken 2008/09 sezonunda %83, 2014/15 sezonunda %76, 2015/16 sezonunda ise 71%olmuştur. Söz konusu rakam 2016/17 ve 2017/18 sezonunda %47’ye düşmüştür. Pamuk fiyatları ile destek miktarları arasında negatif bir korelasyon bulunmaktadır. Minimum fiyat desteği uygulayan Brezilya, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelerde, 2017/18 sezonunda pamuk fiyatları bir önceki yıl olduğu gibi müdahale fiyatlarının altına düşmediğinden destek ya hiç uygulanmamış ya da kısmen uygulanmıştır.

4.2.1. Türkiye de Pamukta Uygulanan Destekler

Pamuk üreticilerine prim ödenmesine ilişkin ilk uygulama 1993 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na yürütülmüştür. Bu kapsamda, 1993 yılı kütlü pamuk üreticilerine 3.000 TL/kg prim ödenmiştir. 1998 yılında tekrar başlatılan sistem günümüze kadar Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. 1998/99 sezonundan itibaren pamukta prim sistemi tekrar uygulanmaya başlanmış, üreticilere belirli belgeler karşılığında belirlenen miktarda prim ödemesi yapılmıştır. Ayrıca, 2001 yılından itibaren sertifikalı tohumluk kullanmak suretiyle kütlü pamuk üretimi yapan ve bu durumu belgelendiren üreticilere, prim miktarına ek olarak verilecek prim miktarının %10'u, 2004 yılından beri de %20'si oranında sertifika farkı ödenmektedir. 2012 yılı itibariyle yalnızca yurt içerisinde üretilip sertifikalandırılan tohumları kullanan üreticilere destek vermeye başlanmıştır. 2006 yılında yürürlüğe giren Tarım Kanununda, tarımsal üretimin iç ve dış talebe uygun bir şekilde geliştirilmesi ve tarım sektöründeki refah düzeyinin yükseltilmesi amaçları doğrultusunda kullanılacak destekleme araçları; doğrudan gelir desteği, fark ödemesi desteği, telafi edici ödemeler, hayvancılık destekleri, tarım sigortası ödemeleri, kırsal kalkınma destekleri, çevre amaçlı tarım arazilerini koruma programı destekleri ve diğer destekleme ödemeleri şeklinde sınıflandırılmıştır. Fark ödemesi destekleri bu kanun kapsamında vermeye devam etmiş, ayrıca çeşitli ürünler için diğer destekleme ödemeleri kapsamında mazot ve gübre desteği vermeye başlanmıştır. Pamuk da bu ürünler arasında yer almakta olup ilk olarak 2003 yılında verilen mazot desteği ile 2005 yılından ilk kez verilen gübre desteği 2007 yılından itibaren düzenli olarak devam etmiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından "Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli" geliştirilmiş olup, 2011 yılından itibaren fark ödemeleri Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli fark ödemesi desteği şeklinde devam etmektedir. 2012 yılı ürünü pamuk üreticilerine TUIK ilçe verimleri esas alınarak fark ödemesi gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 13 havzada pamuk üretimi fark ödemesi desteği kapsamına alınmıştır. Bu havzalar; Güney Marmara Havzası, Kıyı Ege Havzası, Kaz Dağları Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü 2018 Yılı Pamuk Raporu 25 Havzası, İç Ege Havzası, Gediz Havzası, Karacadağ Havzası, Zap Havzası, Gap Havzası, Batı Gap

Havzası, Doğu Akdeniz Havzası, Kıyı Akdeniz Havzası, Ege Yayla Havzası ve Fırat Havzası şeklinde sıralanmaktadır.

2021 yılında pamuk üreticilerine verilecek olan fark ödemesi desteği 1,10 TL/kg, mazot ve gübre desteği ise 77 TL/Dekar olarak belirlenmiş olup son yıllarda alan bazlı desteklerde ciddi bir artış görülmüştür (Anonim, 2018). Kütlü pamuk maliyetleri yıllara göre giderek artmaktadır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Türkiye’de kütlü pamuk maliyetlerinin yıllara göre değişimi (Ulusal Pamuk Konseyi, 2020).

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Maliyet (TL/Kg)	1.08	1.25	1.71	1.71	1.82	1.96	2.10	2.34	3.55	4.07

2019 yılı mazot gübre destekleme birim fiyatları dekar üzerinden hesaplanmakta olup kütlü pamuk için bu miktar 66 TL dir. Diğer ürünler içerisinde değerlendirildiğinde en fazla destek miktarı pamukta yapılmaktadır (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. 2019 Üretim yılı mazot gübre destekleme birim fiyatları TL/da (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019a).

Ürünler	Mazot	Gübre	Toplam Destek
Buğday, Arpa, Çavdar, Yulaf, Tritikale	19.00	8.00	27.00
Çeltik, Kütlü Pamuk	62.00	4.00	66.00
Nohut, Kuru Fasulye, Mercimek	22.00	4.00	26.00
Patates	27.00	4.00	31.00
Yağlık Ayçiçeği, Soya	26.00	4.00	30.00
Dane Mısır	25.00	4.00	29.00
Kuru Soğan, Kanola, Aspir, Yaş Çay, Fındık, Yem Bit.	17.00	4.00	21.00
Zeytin	15.00	4.00	19.00
Diğer Ürünler	15.00	4.00	19.00
Nadas	8.00		8.00

Fark ödemesi desteklemesi alabilmesi için ürünlerin hangi havzada yer alıyorsa havza da belirlenen ürünlerden olması gerekmektedir. Kütlü pamuk bunlardan biri olmakla beraber kg başına 80 kr destekleme verilmektedir. En yüksek destekleme miktarı diğer ürünler arasında kütlü pamuğa aittir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9. 2019 Yılı fark ödemeleri prim tutarları (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019b).

Fark ödemesi destekleri	kr/kg
Yağlık Ayçiçeği	40
Kütlü Pamuk	80
Soya Fasulyesi	60
Kanola (Kolza)	50
Aspir	55
Dane Mısır	3
Buğday, Arpa, Yulaf, Çavdar, Triticale	5
Çeltik	10
Kuru Fasulye, Nohut, Mercimek	50
Zeytinyağı	80
Yaş Çay	13
Yeraltı sularının yetersiz seviyede ve su kısıtı olduğunun Bakanlıkça tespit edildiği havzalarda 2018 yılında ekilen mercimek ve nohut için	Aldığı Desteğe %50 İlave

4.3. Hatay İlinde Pamuk Üretiminin Gelişimi

Hatay ilinde pamuk üretiminde birinci sırda Kırıkhan ilçesi gelmektedir daha sonra Reyhanlı, Kumlu ve Antakya olarak devam etmektedir. Pamuk üretim miktarı 2005 yılından 2020 yılına gelindiğinde İl genelinde bir azalış söz konusudur 283.65 bin ton olan üretim miktarı, 2020 yılında 174.84 bin tona gerilemiştir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10. Hatay ilinde pamuk üretiminin yıllara göre değişimi ton (TÜİK, 2020)

Yıllar	Antakya	Kırıkhan	İskenderun	Diğer.	Kumlu	Oran (%)	Toplam
2005	36.00	103.50	2.80	98.85	42.50	14.98	283.65
2010	46.44	104.16	2.91	54.80	23.06	9.96	231.39
2015	47.43	83.99	0	49.57	28.46	11.34	209.45
2016	49.43	97.04	0	65.17	30.70	12.66	242.35
2017	62.46	103.88	0	66.97	32.34	12.17	265.68
2018	65.27	95.90	0	67.05	35.66	13.51	263.90
2019	62.15	74.35	0	57.65	25.41	11.57	219.58
2020	42.70	57.50	0	50.46	24.15	13.81	174.84
Ortalama	51.48	90.04	714.05	63.82	30.28		189.08

4.3.1. Kumlu İlçesi Tarımsal Yapısı

Kumlu ilçesinin 2020 yılı üretim dönemine ait de bitkisel üretim yapısı incelendiğinde pamuk üretiminin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Kütlü Pamuk ekim alanı 51.37 da olup kg başına verim 500 kg civarındadır yöre ortalaması, daha

sonra en geniş ekim alanına sahip ürün buğday ve mısır olarak devam etmektedir (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. Kumlu ilçesinin tarımsal üretim yapısı (TÜİK, 2020).

Ürünler	Alan(da)	Oran (%)	Miktar
Zeytin	3.56	3.35	15-20 adet
Pamuk	51.37	48.34	500 kg
Mısır	16.81	15.86	1400 kg
Buğday	32.07	30.18	600 kg
Diğer meyveler	2.42	2.27	27-33 adet
Toplam	106.25	100	

4.3.2. Pamuk Üreticilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında verileri toplanan üreticiler 25-80 yaş aralığında olup %62.3'ünün 25-50 yaş aralığında, %26.1'inin 51-65 yaş aralığında ve %11.6'sının 65 yaş ve üstünde olduğu görülmektedir. Üreticilerin yaş ortalamasının da 48.13 olduğu ve üreticilerin arasında gençlerin daha fazla olduğu söylenebilir (Çizelge 4.12).

Şanlıurfa'da pamuk üreticilerinin tarım politikaları karşısındaki tutum ve algıları konulu bir çalışmada katılımcıların %6.3'ü 18-24 yaş aralığı, %12.3'ü 25-31 yaş aralığı, %14.3'ü 32-37 yaş aralığı, %20.8'i 38-44 yaş aralığı, %20.3'ü 45-51 yaş aralığı, %12'si 52-57 yaş aralığı, %14.0'ü ise 58 ve üzerinde olduğu belirlenmiştir (Issı, 2019).

Bir başka çalışmada yapılan ankette çiftçilerin %1'i 18-25 yaş aralığı, %10'u 26-33 yaş aralığı, %41'i 34-41 yaş aralığı, %43'ü 42-49 yaş aralığı, %5'i 50-57 yaş ve üstü olarak bulunmuştur. Çiftçilerin çoğunluğunun orta yaş grubuna giren kişilerden oluştuğu görülmektedir (Sarılar, 2020).

Şanlıurfa örneğinde üreticilerin %74'ü 18-51 yaş aralığında yer almakta olup %26.0'sı 51- 65 ve 65 yaş ve üstünü oluşturmaktadır. Bu durum pamuk üretiminde üretimin devamlılığında genç ve orta nüfusun katkısının büyük oranda olduğunu göstermektedir (Issı, 2019).

Yine aynı şekilde Konya Çumra örneğini karşılaştırdığımızda neredeyse üreticilerin %100'lük kısmı üretimde etkin olan genç ve orta yaş grubunu oluşturmakta olup 60 yaş ve üzerinde üretici bulunmamaktadır.

Çizelge 4.12. İşletmecilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grupları	Kişi sayısı	Oran(%)
25-50	43	62.3
51-60	18	26.1
65 ve üstü	8	11.6
Toplam	69	100.0

4.3.3. Pamuk Üreticilerinin Eğitim ve Meslek Durumu

Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerin eğitim durumunu incelendiğinde okur-yazar olanların oranı %37.6, liseden az %21.8, lise mezunu %27.6, ön lisans mezunu %4.4, lisans mezunu %5.8 eğitim seviyesine sahip üreticilerin oranının ve lisansüstü %2.8 olduğu belirlenmiştir. Sadece okur-yazar olan üreticilerin fazla olması (26 üretici) eğitim seviyesinin çok yüksek olmadığını göstermektedir (Çizelge 4.13).

Üreticilerin mesleklerine göre dağılımı incelendiğinde yaklaşık %75'i sadece çiftçilikle uğraşırken %5'i çiftçiliğin yanında eve hanımı, serbest çalışan, marangoz, memur, elektrikçi, ziraat mühendisi, tüccar, avukat ve öğretmen gibi farklı mesleklere de sahiptir.

Şanlıurfa'da pamuk üreticileri arasında %1.3'ünün okuma yazma bilmediği ve %49'unun da ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir (Issı, 2019).

Konya Çumra'da yapılan çalışmada ise ankete katılan 100 çiftçiden 7'si okuryazar olup herhangi bir okul bitirmemiştir. Geriye kalan üreticilerin 58'i ilkokul, 25'i ortaokul, 4 lise ve 6'sı üniversite mezunudur (Sarılar, 2020).

Kumlu ilçesi üreticileri ile Şanlıurfa ve Konya Çumra üreticileri bu yönden karşılaştırıldığında üreticilerin %50'sinden fazlası yalnız okuma yazma bilmekte veya ilkokul mezunudur. Elde ettiğimiz verilerden anlaşılabacağı gibi üreticilerin eğitim seviyesi çok yüksek değildir. Üniversite mezunu üretici sayısı çok düşük seviyededir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Üreticilerin eğitim durumu

Eğitim düzeyi	1-50	51-150	151-+	Toplam	Oran (%)
Okur-yazar	16	9	1	26	37.6
Liseden az	7	6	2	15	21.8
Lise	6	9	4	19	27.6
Ön lisans	3	0	0	3	4.4
Lisans	0	1	3	4	5.8
Lisansüstü	0	0	2	2	2.9
Toplam	16	25	12	69	100

4.3.4. Pamuk Üreticilerinin Aile Nüfusu ve İşletmede Çalışma Durumu

Üreticilerin aile nüfusu incelendiğinde 1-50 dekar araziye sahip kısım %59.4'ünü oluşturan 6-10 kişiden oluşan kalabalık ailelerden oluşmaktadır. Daha sonra 51-150 da arazi genişliği olan grup gelmekte %37.7'lik payla 2-5 kişilik aile grubu ile ikinci sırada gelmekte ve %2.9'u 151 da ve üstü arazi genişliğindeki grup 1-2 kişiden oluşarak üçüncü sırada yer almıştır (Çizelge 4.14).

Konya Çumra'da yapılan çalışmada üreticiler en az 1 ve en çok 14 kişiden oluşan aileye sahip olup ortalama aile nüfusu 5 civarındadır (Sarılar, 2020).

Çizelge 4.14. Üreticilerin aile nüfusu

Aile nüfusu	1-50	51-150	151-+	Toplam	Oran (%)
1-2	1	1	0	2	2.9
2-5	11	9	6	26	37.7
6-10	20	15	6	41	59.4
Toplam	32	25	12	69	100

Üreticilerin tarımsal işletmede çalışma süresi incelendiğinde %49.3 ile en yüksek dağılım 11-30 yıl arasında toplanmıştır. Bunu sırası ile %36.2 ile 1-10 ve %14.5 ile 31-50 yıl arası takip etmektedir. Tarımsal işletmede çalışma süresi ortalama 19.04'dür (Çizelge 4.15).

Issı'nın 101 üretici ile yaptığı çalışmada deneyim yılı 26 ile 30 yıl arasında olduğu görülmektedir. Üreticilerin birçoğu küçük yaşlarda pamuk çiftçiliğiyle iştegal etmeye başlamışlardır. (Issı 2019).

Kumlu ilçesi ve Şanlıurfa ili verileri karşılaştırıldığında bireylerin ortalama çiftçiliğe başlayıp ve üretimde bulundukları süre 19, 20 yıl olarak saptanmıştır. Buda

kişilerin işi yakından takip edip içerisinde büyüyerek tecrübe ve bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.

Çizelge 4.15. Üreticilerin işletmelerde çalışma durumu

Çalışma süresi	1-50	51-150	151 da ve üstü	Toplam	Oran (%)
1-10	17	5	3	25	36.2
11-30	14	15	5	34	49.3
31 yaş ve üzeri	1	5	4	10	14.5
Toplam	32	25	12	69	100

4.3.5. Pamuk Üreticilerinin Gelir Durumu

Üreticilerin tarımsal işletmelerden sağladığı yıllık geliri incelediğimizde bu soruyu yanıtlayanlar arasında 250.000 altı geliri oluşturan üreticilerin 1-50 da arazi sahibi üreticilerden oluşan %73,4'lük kısmı oluşturmaktadır, 251.000-500.000 TL yıllık geliri 51-150 da arazi sahibi %13,3'lük kısım oluşturmakta ve 500.000 ve üzeri %13,3 ile 151 da ve üstü arazi büyüklüklerindeki üreticiler oluşturmaktadır. Tarımsal işletmelerden sağlanan gelir ortalama 371.266 lira olmakla birlikte üreticileri bu işletmelerden minimum 2.000 TL maksimum 3.000,000 TL gelir elde edilmektedir (Çizelge 4.16).

Issı yapılan ankete çiftçilerin pamuklarını 3.0 ile 3.5 TL arasında sattıkları belirtilmiştir. Özellikle hasat zamanı yağın yağmurun (özellikle Akçakale) birçok çiftçiye mağdur ettiği, kimi çiftçinin elde ettiği gelirin yapılan masrafları karşılamaya yetmediği bu yüzden zarar ettiği sonucuna varmıştır. Pamuk satışından elde edilen gelirin %27.5'i 51-100 bin TL, %23.5'i 101-150 bin TL ve %10.5'i 151-200 bin TL arası olduğunu, çiftçilerin %1.5 501-550 bin TL gelir elde ettiklerini belirtmişlerdir (Issı 2019).

Çizelge 4.16. Üreticilerin gelir durumu

Yıllık gelir (bin TL)	1-50	51-150	151-+	Toplam	Oran (%)
0-250	5	4	2	11	73.4
251-500	0	0	2	2	13.3
501 ve üstü	0	0	2	2	13.3
Toplam	5	4	6	15	100

4.3.6. Pamuk Üreticilerinin Arazi Varlığı ve Kullanımı

Toplam arazi varlığına göre 1-50 da arasında arazi varlığı bulunan üreticiler %46.3 olup ortalama 9.2 da araziye sahiptir ve 51-150 da arasında arazi varlığı bulunan %36.2 lik kısımda üreticilerin ortalama 42.5 da arazisi bulunmaktadır. Son olarak üreticilerin %17.5'inin 151 da ve üstünde arazi varlığı bulunmakta olup ortalama arazi varlıkları ise 293.8 da olarak hesaplanmıştır.

Genel olarak 69 üreticinin ortalama arazi varlığı ise 112.61 dir. 1-50 da arazi varlığı bulunan üreticilerin ekonomik ve sosyal yaşamları diğer gruplara nazaran daha düşük seyretmekte olup genelde atadan kalma toprakla geçimlerini sağlamakla yetinmişlerdir. Ayrıca üreticilerin çoğu arazilerini genişletmek bir yana üretimi sürekli kılabilmek ve geçmiş üretim sezonu borçlarını kapatabilmek için tüccar ve bankalardan borç edinmiştir. 51-150 da arazi ye sahip olan grup ise orta seviyede ancak aile ihtiyaçlarını karşılayıp yaşamını devam ettirecek düzeyde kazanç elde edip üretime kar amaçlı devam edememektedir. Bunun nedeni ise; üretimde girdi maliyetlerinin yüksek olmasıdır. Dolayısıyla böyle bir durumda da arazi varlığın genişletmek ya da büyük kazançlar elde etmek pek mümkün olmamıştır. Asıl işi ticari boyutlarda ve ihracat çapında devam ettiren grup 151 da ve üstü %17.5'lik üreticimiz olmuştur. Bu grup halk dili ile ağa denilen eskiden süre gelen atadan kalma büyük arazi sahiplerinden oluşmaktadır. İş ihracat boyutunda devam ettirip büyük kazançlar elde eden aynı zamanda çoğu üreticinin sıkıştığında arazilerini sattıkları kişilerdir. Ekonomik ve refah seviyeleri oldukça yüksektir.

Toplam arazi varlığı olan 5183 dekar arazi içerisindeki sulu arazi ortalaması 111.7 da olmakla birlikte Üreticilerimizin mülk arazi ortalamaları 100.6 da, kiralanan arazi ortalamaları 59.1 ve ortak işlettikleri arazi ortalamaları 50.0 da'dır.

1-50 da arazi varlığında sahip üreticilerin %10.8 sulu arazi, %12,.4 mülk arazi ve %8.2' si kiralanan arazilerden oluşmaktadır. 51-150 da arazilerin %26.4'ü mülk, %28.5'i sulu ve %66.2'si kiralanan arazilerden oluşmakta olup 151 da ve üstü arazilerde bu durum %61.5 mülk olup %60.7 sulu ve %25.6'sı kiralananmaktadır (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. Üreticilerin arazi varlığı

Arazi varlığı (da)	1-50	51-150	151 da ve üstü	Toplam	Oran (%)
1-50	32	0	0	32	46.3
51-150	0	25	0	25	36.2
151 da ve üzeri	0	0	12	12	17.5
Toplam	32	25	12	69	100

Pamuk üretim alanına baktığımızda %16.6 ile 1-50 da arası arazi varlığına sahip çiftçiler oluşturmakta, %29.9'luk alan 51-150 arası arazi varlığına sahip çiftçilerden oluşturmakta olup ve en çok alanı %53.5 ile 151 da ve üzeri çiftçiler oluşturmaktadır. Bunun yanında pamuk üretim (ton) miktarı da bu oranda çiftçiler arasında dağılım göstermektedir. Üreticilerden aldığımız bilgiler doğrultusunda ortalama dekara verim 510.46 kg çıkmıştır.

1-50 da arazi grubunda %12.2 üretim(ton) oranı, 51-150 %29.8 ve 151 da ve üzeri %58'lik kısmı oluşturmaktadır. Bölgede en fazla yetiştiriciliği yapılan ürünlere ait ekim alanı ortalaması pamuk da 77.25 da, buğday da 79.95 da, mısır da ise 102.0 da, meyve yetiştiriciliğinde 100 da ve sebze de ise 30.0 da dan oluşmaktadır (Çizelge 4.18).

Issı ankete katılan çiftçilerin %40.5'i 51-100 dekar arazide pamuk üretimi gerçekleştirmektedir. En çok pamuk tarımının gerçekleştiği arazi büyüklüğü %22 ile 1-50 dekar arazi arasındadır. 250 dekar üstü arazide pamuk üretimini gerçekleştiren üreticiler ise en düşük grubu oluşturmaktadır (Issı, 2019).

Çift sıralı ekim yöntemi, yeteri kadar verilen su ve gübre ile beraber yapılan iyi bir bakım çalışması, dekardan alınan pamuk veriminin artmasına vesile olmaktadır. Ancak hasat zamanı beklenmeyen yağmur, vahşi sulama gibi negatif etkenler pamuktan alınan verimin düşmesine sebep olmaktadır. Çiftçilerin %21.5'i 501-550 kg/da arası verim aldıklarını, %17.3'ü 451-500 kg/da verim aldıklarını, %11'i 601-650 kg/da verim aldıklarını belirtmiştir. Özellikle Akçakale den ankete katılan çiftçilerin, hasat zamanı yağın yağmurdan dolayı dönümden alınan verim miktarının az olduğunu belirtmiştir (Issı, 2019).

Şanlıurfa ve Kumlu ilçesini karşılaştırdığımızda ortalama dekara verim 500-600 kg arasında yoğunluk kazanmıştır

Yapılan ankette işletme sahibinin icara (kiraya) tarlaya ekim yaptığı %3 oranındadır. Üretici kendi arazisine gerek organik gübre gerekse sulama sistemi

kurarak (su kuyusu, elektrik vb.) ürün yetiştirmektedir. Kira tarla geçici olduğu için üretici bu sistemi ek masraflardan dolayı tercih etmemektedir. İcara tarlanın diğer bir dezavantajı olarak verilecek olan desteklemelerden yararlanmak için ziraat odalarına icara tarla ekimi yapacağını bildirmesi, köy muhtarı ve azalarından ve tarla sahibinden imza alarak tarım ilçe müdürlüğüne müracaat etmeleri üreticiye biraz zahmetli geldiğinden uğraşmak istemedikleri belirlenmiştir. Kişi başı ortalama 231 dekar düşmektedir. Bu dekar üreticinin şahsi tarlasıdır (Sarılar, 2020).

Issı araştırma anketine katılan pamuk üreticilerinin %36'sı 51-100 arası dekar araziye sahip olduklarını belirtmiş. %32 0-50 dekar ve %32 101-150 dekar araziye sahip üreticiler eşit dağılım göstermiştir. 400 dekar araziye sahip üreticilerin oranı %1'dir. (Issı, 2019)

Çizelge 4.18. Üreticilerin pamuk üretim alanı ve miktarı

İşletme grupları (da)	Alan (da)	Üretim miktarı (ton)
1-50	861	315
51-150	1547	762
151 da ve üstü	2775	1485
Toplam	5183	2562

Üreticilerimizin son 5 yılda pamuk ekim alanlarını incelediğimizde 2014'ten bu yana pamuk ekim alanı ortalamalarında bir artış olduğu görülmektedir.

Bu artış en çok büyük arazi gruplarında gerçekleşmiştir. Bunun nedeni ise piyasadaki küçük ölçekli arazi gruplarının zaman içerisinde artan girdi miktarları, tarımda sulamaya bağlı elektrik faturalarının yüksek olması, parçalanmış aile işletmeleri, devletin destekleme politikaları, ürün pazarlanmasındaki düşük fiyatlar, çiftçilerin fabrikaya, tüccarlara ve bankalara olan borçları ve dönem dönem yaşanan işçi bulma sorunu gibi birçok faktörden kaynaklı piyasaya tutunamamaları pamuk ekim alanı üzerinde etkili olmuştur (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. Üreticilerin son 5 yıldaki pamuk üretim alanı ortalaması

İşletme grupları (da)	2014	2015	2016	2017	2018	Ortalama
1-50	230	445	478	659	741	510,6
51-150	495	559	787	1233	1717	958,2
151 da ve üzeri	1620	1660	1240	2005	2895	1884
Ortalama	2345	2664	2505	3897	5353	3352,8

4.4. Üreticilerin Tarımsal Desteklemelerden Yararlanma Durumu

Tarımsal desteklemeler içinde önemli yer tutan hayvansal desteklerden yararlanan çiftçi sayısı %9'luk bir grubu oluşturmaktadır. En fazla %50'lik bir dilimle buzağı desteklemesi sonra sırası ile %33.3'lük bir dilimle küçükbaş hayvan desteklemesi ve %16.7'lik bir dilimle büyükbaş hayvan desteklemeleri yer almış olup, hayvan destek miktarı ortalama 3087 TL olarak belirlenmiştir.

Hayvancılık desteklemelerinden yararlanma ve hayvan yetiştiriciliği en fazla 1-50 dekar araziye sahip küçük ölçekli işletmelerde, daha sonra 51-150 dekar araziye sahip işletmelerde görülmektedir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. Üreticilerin hayvancılık desteklerinden yararlanma durumu

İşletme grupları (da)	Hayvancılık desteği		Buzağı desteği	Küçükbaş hayvan desteği	Büyükbaş hayvan desteği
	Evet	Hayır			
1-50	4	28	1	2	1
51-150	1	24	1	0	0
151 da ve üzeri	1	9	1	0	0
Toplam	6	61	3	2	1

Tarım havzaları desteklemeleri (Fark Ödemesi Desteklemesi) 69 üretici ile yaptığımız bu anketlerde 66 kişi desteklemelerden faydalandı. 1-50 da arazi varlığına sahip 28 üreticinin toplam 319.60 bin TL destek aldığı ve ortalama her üretici 11.41 TL destekleme almıştır. 51-150 dekar arazi varlığına sahip toplam 21 üretici ise 557.80 TL destek almış olup ortalama destekleme miktarı her üretici için 26.561 TL dir. 151 dekar ve üzeri araziye sahip toplam 8 üretici ise 645.00 TL destek almıştır, ortalama 80.62 TL destek almışlardır. İncelenen işletmelerin arazi genişliği arttıkça destekleme miktarı da artmaktadır.

Ortalama destek miktarı 26.67 TL olarak belirlenirken minimum destek miktarı 400.00 TL olup maksimum destek miktarı 192.00 TL'dir. Üreticiler üzerinde tarımsal desteklemelerin olumlu etkisi bulunmaktadır. Çoğu üretici desteklemeler olmasa çiftçiliği bırakacağından bahsetmektedir. Bunun yanında birçok üretici ise destekleme miktarlarını yetersiz bulmakla birlikte destekleme miktarlarındaki artış oranı ile ürün girdi fiyatlarındaki artış oranının aynı olması beklentisi içerisinde (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.21. Üreticilerin tarım havzaları desteklemesinden yararlanma durumu

İşletme grupları (da)	Tarım havza desteklemesi		Destekleme miktarı (TL)	Ortalama
	Evet	Hayır		
1-50	32	0	319.60	11.41
51-150	25	0	557.80	26.56
151 da ve üzeri	9	0	645.00	80.65
Toplam	66	0	1.522,4	118.60

Mazot gübre ve analiz destekleri incelendiğinde üreticilerimizin %100 'ü bu desteklemelerden faydalanmaktadır. 1-50 dekar araziye sahip 30 üreticimizin mazot gübre ve analiz desteği toplamı 48.50 TL ortalama her üretici 1.61 TL destek almaktadır. 51-150 dekar arazi varlığı bulunan 24 üreticinin toplam mazot, gübre ve analiz desteği miktarı 101.32 TL olup ortalama 4.22 TL dir. 150 dekar ve üzeri arazi varlığı bulunan 11 üreticimizin mazot, gübre ve analiz destekleri tutarı toplam 375.65 TL olup ortalama 34.15 TL dir (Çizelge 4.22).

Anket yapılan çiftçilerin %18 i mazot ve gübre desteğinin etkili olduğunu düşünmektedir. 2016 ve 2018 yılları arasında mazot ve gübre desteğinde ortalama artış 2961 TL'dir. 2019 yılında anket yapılan 100 çiftçi ortalama 5103 TL mazot ve gübre desteği almıştır (Sarılar 2020).

Üreticilerin %79.7'si sertifikalı tohum kullanmakta olup, %18.8'i kullanmamaktadır. Sertifikalı tohum fidan kullanımı üreticilere artı bir destek ödemesi sağlamaktadır. Katılımcılarımızın %98.3'ü sertifikalı tohum kullanırken, %1.8'i sertifikalı tohum kullanmadıklarını belirtmiştir (İssı 2019).

Çizelge 4.22. Üreticilerin mazot-gübre ve analiz desteklemesinden yararlanma durumu

İşletme grupları (da)	Mazot-gübre analiz desteği		MGDA destek miktarı (TL)	Ortalama
	Evet	Hayır		
1-50	32	0	48.50	1.61
51-150	25	0	101.32	4.22
151 da ve üstü	11	0	375.65	34.15
Toplam	68	0	525.47	39.98

Sertifikalı tohum kullanımı ile ilgili 69 üreticinin 55'i sertifikalı tohum desteği almadığını belirtmiş olup, 13'ü ise sertifikalı tohum desteği aldığını belirtmiştir. Toplam 19.60 TL destek alan 1-50 dekar arazi varlığı bulunan 3 üreticinin ortalama 6.53 TL sertifikalı tohum desteği bulunmaktadır. 51-150 dekar arazi varlığı bulunan 5 üreticinin ise ortalama sertifikalı tohum destek miktarı 9.22 TL dir. 151 dekar ve üzeri arazi varlığı bulunan 2 üreticinin ise 32.85 TL destek aldığı görülmektedir.

Aslında çiftçilerin çoğunluğunun sertifikalı fidan kullandığı Kumlu İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarından anlaşılmış olup ancak üreticilerin anket sorusunu yanlış anlayıp bu şekilde cevap verdiği düşünülmektedir(Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. Üreticilerin sertifikalı tohum-fide desteklemesinden yararlanma durumu

İşletme grupları (da)	Sertifikalı tohum desteği		Sertifikalı tohum desteği miktarı (TL)	Ortalama
	Evet	Hayır		
1-50	5	27	19.60	6.53
51-150	5	20	46.10	9.22
151 da ve üstü	3	8	32.85	16.42
Toplam	13	55	98.55	32.17

Diğer destekleme başlıklarına bakıldığında, çevre amaçlı tarım arazilerini koruma desteği (ÇATAK), İyi Tarım Uygulamaları, organik tarım ve biyolojik mücadele desteği gibi desteklemelerden sadece %7.4'ü faydalanmakta olup geriye kalan %92.6'sı bu desteklemelerden yararlanmamaktadır. %7.4'lük kısmın %60.0'ı iyi tarım uygulamaları desteğinden faydalanırken %40.0'lık kısmı çevre amaçlı tarım arazilerini koruma desteğinden faydalanmaktadır.

4.5. Pamuk Üreticilerinin Kredi Kullanımı

Üreticilerimizin %50.0'ı üretim aşamasında kredi kullandıklarını belirtmişlerdir. En çok kredi kullanımı 51-150 dekar aralığındaki arazi grubunda gerçekleştirilmiş olup ikinci sırayı 1-50 dekar aralığındaki arazi grubu takip etmektedir. Kredi kaynakları incelendiğinde soruya cevap veren toplam 41 üreticimizin 27'si Ziraat bankası aracılığı ile kredi kullanmış olup geriye kalan 14 üretici ise çırçır fabrikaları aracılığı ile kredi kullanmıştır(Çizelge 4.24).

Çırçır fabrikaları özellikle çiftçiye üretim döneminde borç vererek çiftçinin üretim yapmasını sağlamakta çiftçi tarladan beklentisini karşılayamayınca fabrikalara bağımlı hale gelmekte ve zamanla sadece onlara olan borçlarını kapatmak için üretimi sürdürmektedir. Ortalama faiz oranı kredilerin %8.1 dir. Bankalara olan toplam borç ortalaması ise 56,40 TL dir.

Ayrıca üreticilerin %79.8'i zirai faaliyetler için kredi kullandıklarını belirtirken, %20.3'ü kredi kullanmasalar da borç aldıklarını belirtmiştir (Issı, 2019).

Çizelge 4.24. Üreticilerin tarımsal kredilerden yararlanma durumu

İşletme grupları (da)	Kredi kullanımı		Kredi kaynakları	
	Evet	Hayır	Ziraat B.	Çırçır F.
1-50	15	17	6	10
51-150	19	6	14	3
151 da ve üstü	7	4	7	1
Toplam	41	27	27	14

4.6. Pamuk Üreten İşletmelerde Üretim-Destek İlişkisi ve Memnuniyet

Üreticilerin pamuk üretimine karar vermesine etkili olan konuları arazi gruplarıyla birlikte incelediğimizde 4.4 çok etkili seçeneğine en yakın şık ile üreticileri en fazla etkileyen konu desteklemeler ve ürün fiyatı olmuştur. Buda pamuk üretimine karar vermede desteklemelerin ne kadar önemli olduğu ve üreticilere ne ölçüde yön verdiğini göstermiştir. Önem sırasına göre 3.9 etkili seçeneğine en yakın şık ile pazarlama olanakları ve girdi fiyatları etkili olmuştur. 3.4 karasız seçeneğine en yakın şık ile kredi olanakları ve girdi temini kolaylığı yer almaktadır. Daha sonra sırası ile 3.3 ile aile ihtiyaçları, 3.1 arazi alet ve ekipman, 2.7

üretim alışkanlığı ve komşu ve akrabalar 2.1 seçeneği ile etkisiz oldukları belirlendi (Çizelge 4.25).

İssı'nın incelediği işletmelerin sırası %48.8'i pamuğu verilen desteklemelerden dolayı ektiğini, %27.0'ı pamuk ürününden iyi verim aldıkları için ektiğini, %13.5'i komşu veya yakın aileden etkilendiğini, %10.0'u fiyatı yüksek olduğu için ettiklerini, %0.8'i ise satışı kolay olduğu için pamuk ettiklerini belirtmiştir (İssı 2019).

Çizelge 4.25. Üreticilerin pamuk üretiminde etkili olan konular

Konular	1-50	51-150	151-+	Toplam	Ortalama
Ürün fiyatı	4.5	4.4	4.4	69	4.4
Desteklemeler	4.1	4.5	4.7	69	4.4
Kredi olanakları	3.5	3.4	3.4	69	3.4
Pazarlama olanakları	4.0	3.8	4.0	69	3.9
Girdi temini kolaylığı	4.0	2.9	3.3	69	3.4
Girdi fiyatları	3.9	4.0	3.9	69	3.9
Arazi ve alet-ekipman	3.2	2.8	3.5	69	3.1
Aile ihtiyaçları	3.2	3.1	3.7	69	3.3
Komşu ve akrabalar	2.2	2.2	2.0	69	2.1
Üretim alışkanlığı	2.6	2.9	2.6	69	2.7
Toplam	32	25	12		

1. Tamamen etkisiz, 2. Etkisiz, 3. Kararsız, 4. Etkili, 5. Çok etkili.

Üreticilerimiz %97.1'i üretime karar vermeden önce o ürünün destekleme kapsamında olup olmadığını biliyor, %2.9'u bilmiyor üreteceği ürünün destekleme kapsamında olup olmadığından haberdar değildir. Üreticilerimize göre bir ürün destekleme kapsamında değilse o ürünü %85.5'i üretmeyeceğini %14.5'lik kısmın ise o ürünü üreteceğini yapılan analizler neticesinde elde edilmiştir.

Fark ödemesi desteklemelerini üreticilerin %43.5'lik iyi %20.3 çok iyi, %31.9 normal ve %4.3 kötü bulmaktadır (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.26. Üreticilerin destekleme bilgisine göre üretime karar verme durumu

İşletme grupları (da)	Destekleme bilgisi		Destekleme dışında üretim durumu	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1-50	31	1	6	26
51-150	24	1	0	25
151 da ve üzeri	12	0	4	8
Toplam	67	2	10	59

1-50 dekar arazi varlığına sahip olup soruyu cevaplayan 32 üreticiden %44.9'u havzada hangi ürünlerin yetiştirildiğini biliyor ve bu ürünlere göre üretim deseni belirlemektedir. 51-150 dekar arasında araziye sahip üreticilerin %34.7'si havza kapsamında hangi ürünlerin bulunduğunu bilmektedir. 151 dekar ve üzeri arazi varlığına sahip üreticilerin %17.39'u havza kapsamında yer alan ürünleri bildiğini belirtmiştir. 69 üreticimiz ile yaptığımız anket sonucunda üreticilerin %91.3 'ü havza kapsamı dışındaki ürünleri ettikleri takdir de destek alamayacaklarını bilmektedir. Buna göre üretim desenini belirlemekte ve geriye kalan %8.6'lık kısım ise bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir(Çizelge 4.27).

Çizelge 4.27. Üreticilerin fark ödeme bilgisine göre üretime karar verme durumu

İşletme grupları (da)	Havzadaki ürün bilgisi		Havza dışında destek alamama	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1-50	31	1	31	1
51-150	23	2	22	3
151- da ve üzeri	11	1	10	2
Toplam	65	4	63	6

Üreticilerimizin desteklemeler konusundaki bilgi kaynaklarına baktığımızda ankete katılan toplam 69 üreticiden %75.3'ü Tarım il ve ilçe müdürlükleri aracılığı ile bilgiye erişmişlerdir. İlçe müdürlüklerinin özellikle mesaj bilgi sistemi köy tespitlerindeki yayımlar bu paydaki etkisini artırmıştır. %11.6'sı ziraat odası aracılığı %7.2'si kendileri gibi çiftçilik yapan komşu ve akrabalarından duydukları duyumlarla bilgi sahibi olmuş ve %5.9'u ise muhtarlar aracılığı ile destekleme konusunda bilgi sahibi olduklarını belirtmiştir. Fark ödemesi desteklemeleri üreticilerin üretim deseninde %56.5'lik pay ile çok etkili bir paya sahip olmuş olup %43.5'lik kısım ise sadece etkili olarak cevap vermiştir. Desteklemeler üretim desenini %99.0 etkileyen bir öneme sahiptir (Çizelge 4.28).

Issı araştırmasında pamuk eken çiftçilerin çoğunluğu (%56.0'sı) Zirai ilaç Bayiliklerine daha çok güvendiklerini bu yüzden en çok oradan bilgi aldıklarını belirtmiştir. Çiftçilerin %26.0'ı kimseden yardım almadığını ve deneyimlerine güvendikleri belirtirken, %11.3'ü komşu çiftçilerden bilgi desteği aldıklarını belirtmiştir. Ayrıca %5.5'i Tarım İl Müdürlüklerinden, %1.3'ü ise Sulama Birliklerinden yardım aldıklarını belirtmiştir (Issı, 2019).

Çizelge 4.28. Üreticilerin tarımsal destekleme bilgi kaynakları

Bilgi kaynakları	1-50	51-150	151 ve üzeri	Toplam
Tarım İl/İlçe Müd.	23	20	9	52
Ziraat Odası	2	3	3	8
Komşu ve akrabalar	4	1	0	5
Muhtar	3	1	0	4
Diğerleri	0	0	0	0
Toplam	32	25	12	69

İncelenen işletmelerde üreticilerin %81.2'si pamukta uygulanan desteklemeleri yeterli bulmakta olup %18.8'i destekleme sistemini yetersiz görmüştür ve %58.3'lük kısım desteklemelerin zamanında ödenmesi gerektiğini belirtmiş, %16.7'si desteklemelerin miktar değil alan bazlı olması gerektiğini belirtmiş ve %25.0'i ise destekleme miktarlarını yetersiz bulmuş miktarın artırılmasını talep etmiştir (Çizelge 4. 29).

Çizelge 4.29. Üreticilerin tarımsal destekleri değerlendirme durumu(üretici)

İşletme grupları (da)	Destekleme sistemi		Zamanında ödeme	Öneriler	
	Uygun	Uygun değil		Alan bazlı olması	Miktarın artırılması
1-50	25	7	4	1	1
51-150	22	3	0	1	2
151 da ve üzeri	9	3	3	0	0
Toplam	56	13	7	2	3

Üreticilerin %92.7'si tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma yolunu kamu yayım elemanlarından faydalanarak karşılamakta olup üreticilerin %7.2'si kamu yayım elemanlarından faydalanmadıklarını söylemişlerdir. Üreticilerin %17.3'ü özel danışmanlıktan yararlandığını belirtmiş olup, %82.6'sı ise özel danışman ile çalışmadığını belirtmiştir. Kamu yayım hizmetlerinden yararlanmanın yanında özel danışman ile en çok çalışma oranı 151 dekar ve üzeri arazi grubunda yer almaktadır (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. Üreticilerin tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumu

İşletme grupları (da)	Kamu yayım hizmetleri		Özel danışmanlık	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1-50	30	2	1	31
51-150	23	2	5	20
151 da ve üzeri	11	1	6	6
Toplam	64	5	12	57

69 üretici ile yapılan çalışmada üreticilere pamukta uygulanan desteklemeler sonrasında üreticilerin üretim tutum ve mevcut durumunda ne yönde gelişmeler olduğu tespit edildi. Çizelgede 4.31’de görüldüğü üzere, üreticilerin çoğu tohumluk kullanımı arttı, gübre kullanımı arttı, ilaç kullanımı arttı, iş gücü kullanımı arttı, yakıt kullanımı ve alet sayısı arttı, yem kullanımı arttı, veteriner hizmetinden yararlanma arttı, yem bitkisi üretimi arttı, kredi kullanımı arttı, borçlarda azalma oldu, hayvan sayısını arttırmayı düşünüyor, yeni alet ve makine almayı planlıyor, sertifikalı tohumluk kullanmaya başlandı, ürünlerin pazarlama olanakları arttı ve tarımsal gelir arttı konu başlıklı sorulara üreticilerin çoğu katılmıyorum demiş veya kararsız kalmaya daha yakın cevaplar vermişlerdir. Bu durumda aslında desteklemelerin yeteri düzeyde şartları iyileştirmeye yetmediğini göstermektedir.

Üreticilerin Aşı ve ilaç kullanımı, havyan sayısını arttırmaya yönelik planlamaları ile ilgili sorulara daha çok katılıyorum demiştir, ancak desteklemelerin en çok yön verdiği konu üreticilerimizin çoğunun katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum olarak cevaplandığı, üretim deseninde bazı ürünlere daha fazla yer verilmeye başlanması ve gelecek yıl hangi ürünün yetiştirileceğinin şimdiden biliniyor olması bu doğrultuda ki cevaplar aslında desteklemelerin ürün desenini belirlemede ne kadar etkili olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31. Üreticilerin pamukta uygulanan destekler sonrasındaki durumu

Konular	1-50	51-150	151 da ve üzeri	Toplam	Ortalama
Tohum kullanımı arttı	2.6	3.0	2.6	69	2.7
Gübre kullanımı arttı	2.7	3.0	3.0	69	2.9
İlaç kullanımı arttı	2.7	3.1	3.9	69	3.2
İşgücü kullanımı arttı	2.3	2.6	2.6	69	2.5
Yakıt kullanımı ve Alet sayısı arttı	2.5	2.8	3.3	69	2.8
Yem kullanımı arttı	3.6	3.2	3.0	69	3.2
Veteriner Hizmetinden yararlanma arttı	2.6	2.4	2.5	69	2.5
Aşırı-İlaç kullanımı	3.7	3.5	3.3	69	3.5
Yem bitkisi üretimi arttı	2.3	2.3	2.6	69	2.4
Kredi kullanımı arttı	2.7	3.2	3.6	69	3.1
Borçlarda azalma oldu	1.7	1.7	1.6	69	1.6
Borç ödeme gücü arttı	3.2	3.2	3.3	69	3.2
Girdilerin peşin alma gücü arttı	1.9	1.9	1.7	69	1.8
Yeni arazi satın alması planlanıyor	1.5	1.4	1.5	69	1.4
Hayvan sayısını arttırmayı düşünüyor	3.7	3.6	3.5	69	3.6
Yeni alet-makine almayı planlıyor	2.6	2.7	2.7	69	2.6
Sertifikalı tohumluk kullanmaya başladı	2.2	2.2	2.2	69	2.2
Ürünlerin pazarlama olanakları arttı	2.9	2.9	2.8	69	2.8
Üretim deseninde bazı ürünlere daha fazla yer verilmeye başlandı	3.8	3.8	3.7	69	3.7
Gelecek yıl hangi ürünü yetiştireceği şimdiden biliniyor	4.1	4.0	4.0	69	4.0
Tarımsal gelir arttı	3.0	2.4	2.7	69	2.7
Toplam	32	25	12	69	

Üreticilerin destekleme ile ilgili memnuniyetlerini etkileyen konular değerlendirildiğinde 4.7 desteklemelerin ödeme zamanının çok önemli olduğu anlaşılmaktadır. Destekleme ödeme zamanı ne kadar erken olursa küçük işletmelerdeki üreticilerin borçlarını erken kapatıp bir sonraki sezona o kadar erken hazırlık yapmalarını sağlamaktadır. Tarla içi ipotekler, bürokratik işlemlerin çokluğu, destekleme başvuru süresinin kısalığı ve desteklemelerde bilgi erişim zorluğu gibi faktörler tamamen etkisiz ve etkisiz olarak değerlendirilmiştir (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.32. Üreticilerin tarımsal desteklemeden memnuniyeti etkileyen konular

Konular	1-50	51-150	151-+	Toplam	Ortalama
Bürokratik işlemlerin çokluğu	1.8	2.1	2.6	69	2.1
Desteklemelerin ödeme zamanı	4.7	4.7	4.7	69	4.7
Tarla içi İpotekler	2.5	2.6	2.2	69	2.4
Desteklere başvuru süresinin kısalığı	1.9	2.1	2.1	69	2.0
Desteklemelerinde bilgi erişim zorluğu	1.6	1.4	1.1	69	1.3
Toplam	32	25	12	69	

1-Tamamen etkisiz,2-Etkisiz,3-Kararsız,4-Etkili,5-Çok etkili

Tarımsal desteklemelerle ilgili olarak üreticilerin önerilerini değerlendirdiğimizde toplam 16 üretici öneriler kısmında değerlendirmelerde bulunmuş talep ve şikayetlerinden bahsetmiştir. Desteklemelerin zamanında ödenmesi, ödeme zamanının önceden biliniyor olması gerektiği ve girdi maliyetlerini karşılayabilecek kadar destekleme miktarının artırılması gerektiği yönündeki talepleri birinci sırada yer alırken, desteklemelerdeki artış oranının enflasyon oranı ile aynı düzeyde artış sağlaması gerektiğini dile getirmiştir. Sulama yapılan bölgelerde elektrik maliyetinin çok yüksek olması çiftçileri olumsuz etkilemiştir, özellikle pamuk üreticileri ve mısır üreticileri çok sulama yaptıklarından bu konuda elektrik maliyetinin düşürülmesi ile ilgili taleplerde bulunmuşlardır. Bir kısım üretici ise yem desteklerini yetersiz bulmuş, bir kısmı pamukta taban fiyatı uygulanmasını istemiştir (Çizelge 4.33).

Çizelge 4.33. Üreticilerin tarımsal desteklemelere ilişkin önerileri

Öneriler	1-50	51-150	151-+	Toplam
Zamanında ödenme	1	2	0	3
Enflasyon oranına göre her yıl artması	1	0	1	2
Ödeme zamanının önceden belli olması	1	1	1	3
Taban fiyat uygulansın	0	1	0	1
Üretim öncesi desteklemeler belirlensin	1	0	0	1
Girdi maliyetlerini karşılayabilecek kadar olmalı	1	0	2	3
Yem desteklemeleri yetersiz	1	0	0	1
Sulamadaki elektrik maliyetinin azaltılması	1	0	1	2
Toplam	7	4	5	16

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye pamuk üretiminde son yıllarda bir artış söz konusu olmakla birlikte üretim ihtiyacı karşılama konusunda halen yeterli düzeyde değildir. Türkiye’de özellikle 1990’lı yıllardan sonra tekstil sektörünün gelişimine paralel olarak pamuk tüketimi hızlı bir artış eğilimi göstermiş ancak üretimde aynı artış hızı yakalanamamıştır. Bunun aksine sınırlı orandaki üretim artışı verim artışına bağlı olarak gerçekleşmiş, ekim alanları son birkaç yıldaki artış dışında daralma göstermiştir. 2019/20 sezonunda lif pamuk üretiminin tüketimi karşılama oranı, özellikle verim kaybına bağlı üretim azalışı nedeniyle %50 seviyelerinde olmuştur.

Türkiye’de lif pamuk üretiminin tüketimi karşılayamaması nedeni ile son yıllarda ithalat miktarı gittikçe artmıştır. Türkiye dünyanın en büyük pamuk tüketicisi ve ithalatçı ülkeleri arasında yer almaktadır. Özellikle dünya pamuk fiyatlarının yüksek olduğu yıllarda pamuk ihtiyaçlarımızı karşılamanın maliyeti de o oranda artmaktadır. Son yıllarda ülkemizde pamuk ithalatı 800-900 bin ton civarındadır.

Türkiye de pamuk üretiminde asıl sorun maliyetlerin yüksek olmasıdır. Pamuk üretiminde ülke olarak oldukça verimli topraklara sahip olması ve elverişli bir iklimi olmasına rağmen, girdi fiyatlarının artışı ve üreticilerin o fiyatları hasattan sonra karşılayamaması, kimi zaman başa baş çıkması kimi zamanda zararla üretimi azaltmakta, sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Başta mazot olmak üzere girdi fiyatları, küçük işletme yapısının kalabalık aile nüfusu ve geçim zorlukları, işçilik maliyetinin yüksek olması, tarıma yönelik mal ve hizmetlere uygulanan vergi oranları üreticinin üretime devam etmesini etkileyen önemli girdi unsurlarıdır. Türkiye’de pamuk üretiminde önemli ölçüde destekleme primi verilmesine rağmen yüksek maliyetlerden dolayı desteklemeler yetersiz kalmaktadır.

Pamuk piyasası, dünyada en fazla müdahalelere maruz kalan piyasalardan biri olmuştur. Müdahaleler hem pamuk arzına hem de pamuk talebine yapılmaktadır. Özellikle ABD ve Çin’in arasında ki ticari rekabetten kaynaklanan sorunlar belirgin bir şekilde etkileyiciliği ve belirleyiciliği olmuştur. Bunlara bağlı olarak pamukta dış ticaret ve kur politikalarında ki hareketlilik Türkiye’yi ciddi şekilde etkilemektedir. Bu ülkelerde üretim maliyetlerinin ülkemize göre düşük olması destekleme tutarlarının yüksek olması pamuk fiyatlarında uzun vadede düşüşe neden olmuştur.

Sonuç olarak bu ülkelerin uyguladığı politikalar Türkiye’de yerli üretimi tehdit etmektedir.

Türkiye’de üretici örgütlerinin zayıflaması, pamukta uzmanlaşmış birliklerin Tariş Pamuk Birliği, Çukobirlik ve Antbirlik’in pamuk piyasasındaki ağırlıkları finansal kaynaklardan yaşanan sorunlardan dolayı azalması ile pamuk üretiminin azalmasında önemli bir neden olmuştur.

Pamukta kalite kontrolü ile kirlilik önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Pamukta kirlilik ve kalite sorunların devam etmesi pamukların iç ve dış piyasada tercih edilemez hale getirmiştir. Buda ithal pamukların üreticiler tarafından tercih edilmesine neden olmaktadır.

Türkiye’de pamuk alanları küçük ve parçalanmış alanlardan oluşmaktadır ortalama arazi düzeyi 70 dekar civarındadır. Daha çok küçük işletmeler olması verimli ve kaliteli üretim olsa da yüksek maliyeti karşılayamaması küçük işletmelerin piyasada büyük pazarların önüne geçmiştir.

Dünyada pamuk çoğunluğunu Çin’in elinde bulundurduğu stoklarda son zamanlarda biraz azalış görülse de önümüzdeki süreçte pamuk sektörünü en çok etkileyecek hususlardan biri olmaya devam etmekle birlikte, tekstil sektöründeki pazarlama sorunları, uluslararası ticaret hacminde daralmaya yol açan ekonomik krizler gibi faktörler önümüzdeki süreçte dünya piyasasında etkili rol oynayacaktır.

Kumlu İlçesi Pamuk Üretim Yapısı ve Desteklemeler konulu araştırma alanımda veriler neticesinde elde edilen sonuç ve öneriler şunlardır;

❖ 69 üretici ile yaptığımız anketler neticesinde %88’i erkeklerden ve %12’si kadınlardan oluşmaktadır. Bölgede ağırlıklı olarak erkeklerin faaliyette bulunduğu kadınların sadece Çiftçi kayıt sisteminde kayıtlı olduğu yani belge üzerinde çiftçilik yaptığı tespit edilmiştir.

❖ Pamuk üreticilerinin karşılaştırılmasında ve sonuçların değerlendirilmesinde işletmeler arazi varlıklarına göre 3 tabakaya ayrılmış olup bunlar 1-50 dekar (küçük), 51-150 dekar (orta) ve 151 dekar ve üzeri daha fazla arazisi olan işletmeler şeklindedir.

❖ Üreticiler 25-80 yaş aralığında olup %62.3’ünün 25-50 yaş aralığında, %26.1’inin 51-65 yaş aralığında ve %11.6’sının 65 yaş ve üstü olduğu görülmüştür.

Üreticilerin yaş ortalamasının da 48.13 olmakla birlikte üretimde genç nüfusun daha etkili olduğu söylenebilir.

❖ Üreticilerin mesleklerine göre dağılımı incelendiğinde yaklaşık %75.0'i sadece çiftçilikle uğraşırken %5.0'i çiftçiliğin yanında eve hanımı, serbest çalışan, marangoz, memur, elektrikçi, ziraat mühendisi, tüccar, avukat ve öğretmen gibi farklı mesleklere de sahip oldukları görülmüştür.

❖ Üreticilerin aile nüfusu incelendiğinde 1-50 dekar araziye sahip kısım %59.4'ün 6-10 kişiden oluşarak en kalabalık aile bireyine sahip grup olmuştur, daha sonra 51-150 da arazi genişliği olan grup gelmekte %37.7'lik payla 2-5 kişilik aile grubu ile ikinci sırada gelmekte ve %2,9'u 151 da ve üzeri arazi genişliğindeki grup 1-2 kişiden oluşarak üçüncü sırada yer almıştır.

❖ Üreticilerin tarımsal işletmelerden sağladığı yıllık geliri incelediğimizde bu soruyu yanıtlayanlar arasında 250.000 ve altı geliri oluşturan üreticilerin 1-50 da arazi sahibi üreticilerden oluşan %7.4'lük kısmı oluşturmaktadır, 251.000-500.000 TL yıllık geliri 51-150 da arazi sahibi %13.3'lük kısım oluşturmakta ve 500.000 ve üstü %13.3 ile 151 dekar ve üzeri arazi büyüklüklerindeki üreticiler oluşturmaktadır.

❖ Toplam arazi varlığına göre 1-50 da arasında arazi varlığı bulunan üreticiler %46.3 olup ortalama 9.20 da araziye sahiptir ve 51-150 da arasında arazi varlığı bulunan %36.2'lik kısımda üreticilerin ortalama 42.50 da arazisi bulunmaktadır. Son olarak üreticilerin %17.5'inin 150 dekar ve üstünde arazi varlığı bulunmakta olup ortalama arazi varlıkları ise 293.8 da olarak hesaplanmıştır.

❖ Pamuk üretim alanına baktığımızda %16,6 ile 1-50 da arası arazi varlığına sahip çiftçilerimiz oluşturmakta, %29.9'luk alan 51-150 arası arazi varlığına sahip çiftçilerden oluşturmakta olup ve en çok alanı 151 dekar ve üzeri çiftçilerin %53.5'lik kısım ile oluşturmaktadır. Bunun yanında pamuk üretim(ton) miktarı da bu oranda çiftçileri arasında dağılım göstermektedir. Üreticilerden aldığımız bilgiler doğrultusunda ortalama dekara verim 510.46 kg çıkmıştır.

❖ 1-50 da arazi grubunda %12.2 üretim(ton) oranı, 51-150 %29.8 ve 151 dekar ve üzeri %58'lik kısmı oluşturmaktadır. Ortalama pamuk ekim alanı 77.25 da, yetiştirilen buğday ortalama 79.95 da, ortalama mısır 102.00 da, ortalama meyve 100 da ve ortalama sebze 30.00 dekardan oluşmaktadır.

❖ Tarım havzaları desteklemeleri (Fark Ödemesi Desteklemesi) 69 üretici ile yaptığımız bu anketlerde 66 kişi desteklemelerden faydalandığı görülmüştür. 1-50 da arazi varlığına sahip 28 üreticinin toplam 319.60 TL destek almıştır ve ortalama her üretici 11.41 TL desteklemeden faydalanmaktadır. 51-150 dekar arazi varlığına sahip toplam 21 üretici ise 557,80 TL destek almakta olup ortalama destekleme miktarı her üretici için 26,561 TL olmaktadır ve 151 dekar ve üzeri araziye sahip toplam 8 üretici ise 645,00 TL destek almakta olup ortalama 80.62 TL destek almaktadırlar arazi genişliği arttıkça destekleme miktarı da artmaktadır.

❖ Mazot gübre ve analiz destekleri incelendiğinde üreticilerimizin %100 'ü bu desteklemelerden faydalanmaktadır. 1-50 dekar araziye sahip 30 üreticimizin Mazot gübre ve analiz desteği toplamı 48.50 TL ortalama her üretici 1.61 TL destek almaktadır, 51-150 dekar arazi varlığı bulunan 24 üreticinin toplam Mazot, gübre ve analiz desteği miktarı 101.32 TL olup ortalama 4,22 TL dir. 150 dekar ve üzeri arazi varlığı bulunan 11 üreticimizin Mazot, gübre ve analiz destekleri tutarı toplam 375.65 TL olup ortalama 34.15 TL dir.

❖ Üreticilerin %50 si üretim aşamasında kredi kullandıklarını belirtmişlerdir. En çok kredi kullanımı 51-150 dekar aralığındaki arazi grubunda gerçekleştirilmiş olup ikinci sırayı 1-50 dekar aralığındaki arazi grubu takip etmektedir. Kredi kaynakları incelendiğinde soruya cevap veren toplam 41 üreticinin %65.8'i Ziraat bankası aracılığı ile kredi kullanmış olup %34.14 üretici ise çırçır fabrikaları aracılığı ile kredi kullanmıştır.

❖ Çırçır fabrikaları özellikle çiftçiye üretim döneminde borç vererek çiftçinin üretim yapmasını sağlamakta çiftçi tarladan beklentisini karşılayamayınca fabrikalara bağımlı hale gelmekte ve zamanla sadece onlara olan borçlarını kapatmak için üretimi sürdürmektedir. Ortalama faiz oranı kredilerin %8.11'dir. Toplam bankalara borç ortalaması ise 56.400 TL'dir.

❖ Üreticilerin pamuk üretimine karar vermesine etkili olan konuları arazi gruplarıyla birlikte incelediğimizde i 4.4 ortalama ile çok etkili seçeneği ile üreticileri en fazla etkileyen konu desteklemeler ve ürün fiyatı olmuştur buda pamuk üretimine karar vermede desteklemelerin ne kadar önemli olduğu ve üreticilere ne ölçüde yön verdiğini göstermiştir.

- ❖ Üreticilerin %97.1'i üretime karar vermeden önce o ürünün destekleme kapsamında olup olmadığını biliyor, %2.9'u bilmiyor üreteceği ürünün destekleme kapsamında olduğunu. Üreticilere göre bir ürün destekleme kapsamında değilse o ürünü %85.5'i üretmeyeceğini %14.5'lik kısmın ise o ürünü üreteceğini yapılan analizler neticesinde elde ettik.
- ❖ Üreticiler ile yaptığımız ankette üreticilerin %81.1'i pamukta uygulanan desteklemeleri yeterli bulmakta olup %18.8 üretici destekleme sistemini uygun bulmayarak yetersiz görmüş ve önerilerde bulunmuşlardır. Öneriler kısmında ise %58.3'lük kısım desteklemelerin zamanında ödenmesi gerektiğini belirtmiş, %16.7'si desteklemelerin miktar değil alan bazlı olması gerektiğini belirtmiş ve %25.0 ise destekleme miktarlarını yetersiz bulmuş miktarın artırılmasını talep etmiştir
- ❖ Üreticilerin %92.7 'si tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma yolunu kamu yayım elemanlarından faydalanarak karşılamakta olup %7.2'si kamu yayım elemanlarından faydalanmadıklarını söylemişlerdir. 69 üretici ile yaptığımız çalışmada üreticilerin %17.3'ü özel danışmanlıktan yararlandığını belirtmiştir ve %82.6'sı özel danışman ile çalışmadığını belirtmiştir. Kamu yayım hizmetlerinden yararlanmanın yanında özel danışman ile en çok çalışan kişi sayısı 151 dekar ve üzeri arazi grubunda yer almaktadır.
- ❖ Üreticilerin destekleme ile ilgili memnuniyetlerini etkileyen konuları değerlendirdiğimizde 4.7 ortalama ile desteklemelerin ödeme zamanının çok önemli olduğu üreticilerle yapılan çalışmadan anlaşılmaktadır.. Destekleme ödeme zamanı ne kadar erken olursa küçük işletmelerdeki üreticilerin borçlarını erken kapatıp bir sonraki sezona o kadar erken hazırlık yapmalarını sağlamaktadır.
- ❖ Üreticiler pamuk üretimindeki maliyet unsurlarının yüksek olması nedeni ile ovada farklı ürünlere yönelmektedir maliyet girdisi daha az olan buğday, mısır ve yem bitkileri tercih edilen ürünler arasında yer almaktadır.

5.1. Çözüm önerileri

- ❖ Tarımsal desteklemelerle ilgili olarak üreticilerin önerilerini değerlendirdiğimizde bu kısımda daha çok; Desteklemelerin zamanında ödenmesi gerektiği, ödeme zamanının önceden biliniyor olması gerektiği ve girdi maliyetlerini karşılayabilecek kadar destekleme miktarının artırılması gerektiği yönündeki talepleri

birinci sırada yer alırken, sulama yapılan bölgelerde elektrik maliyetinin çok yüksek olması çiftçileri olumsuz etkilemiştir, özellikle pamuk üreticileri ve mısır üreticileri çok sulama yaptıklarından bu konuda elektrik maliyetinin düşürülmesi ile ilgili taleplerde bulunmuşlardır.

❖ Elektrik girdi maliyeti pamuk ekim maliyetinin yaklaşık %30'nu kapsamaktadır. Yenilenebilir güneş enerjisi yaygın olarak kullanılmaktadır uygun yerlerde ancak ovada tarım yapan çiftçiler bu desteklemeden yararlanamamakta, çünkü Güneş enerji panelleri sadece ova dışında 4. Sınıf arazi grubunda izinlendirmeye tabidir buda çiftçilerin elektrik maliyet girdisinin başka kaynaklardan karşılayamaması adına büyük bir engeldir.

❖ Bir kısmı pamukta taban fiyatı uygulanmasını istemiştir. Aynı zamanda hayvancılıkta yapan üreticilerin ise yem fiyatlarının yüksek olmasından ve yem bitkisi ile ilgili desteklemelerin daha fazla olması gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Türkiye'de pamuk üretim ve tüketiminin ekonomimizdeki önemi dikkate alınarak pamukta kendi kendine yetebilen bir ülke olmak hedeflenmelidir, buna göre politikalar geliştirilmelidir. Özellikle yüksek verim ve kalitede üretim yapabilecek kapasitesi bulunan bölgelerden maksimum düzeyde fayda sağlanmalı ve oradaki çiftçiler üretime teşvik edilmelidir. Pamuk üretimi, sadece tarımsal üretim olarak değerlendirilmemeli ülkemizde pek çok insana iş imkanı sağlayan tekstil sektörünün ham maddesi ve önemli bir ihracat kalemi olmakla birlikte ülkemiz için önemli bir üründür. Türkiye de son yıllarda pamuk desteklerinde yaşanan artışlar bu anlamda önemli adımlar olmuştur ve devamı getirilmelidir.

Türkiye de pamuğunun yüksek maliyet sorununu çözerek üretimin artırılması sağlanmalı ve dünya fiyatlarıyla rekabet edilecek seviyeye gelmesi için pamuk politikaları yeniden geliştirilmelidir. Pamuk destekleme primleri komşu ülkeler ve dünya piyasası ile rekabet edebilecek düzeye taşınmalıdır.

Türkiye de pamuk üreticilerine verilen doğrudan destek (fark ödemesi desteği) seviyesi yüksek seviyelere taşınmış Özellikle de alan bazlı desteklerde (mazot ve gübre desteği) yapılan destek miktarlarındaki artışın geri dönüşü ekim alanları genişletilip, üretim artırılarak olumlu yönde seyretmiştir. Bununla birlikte Türkiye de desteklerin maliyeti daha da düşürecek bir seviyeye yükseltilmesi Gübre, mazot, tarımsal sulamada kullanılan elektrik gibi tarımsal girdi fiyatlarının düşürülmesi,

girdiler üzerindeki KDV gibi vergilerin da düşük bir seviyeye çekilmesi gibi iyileştirmeler Türkiye de pamuk ekim ve üretim miktarında dünya piyasasına rekabet edebilecek güce taşıyacaktır.

Pamukta kirliliğin önüne geçilmeli, kaliteli üretim artırılmalı, lisanslı depoculuk sistemi yaygınlaştırılmalı ve tek balya standardizasyonuna geçilmelidir. Destekleme sisteminde kaliteyi artıracak, tek balya standardizasyonuna geçişi teşvik edecek uygulamalara yer verilmesi gerekmektedir.

Pamuk üretim ve pazarlama yapısının güçlendirilmesi ve istikrarlı hale getirilmesi için pamukta uzmanlaşmış kooperatif birlikleri olan Tarış Pamuk Birliği, Çukobirlik ve Antbirlik'in idari ve mali yapılarının düzeltilmesine yönelik politikalar geliştirilmeli ve kooperatif ve birliklerin pamuk sektöründeki etkinlikleri tekrar arttırılmalıdır. Birliklerin sektördeki rolü arttıkça pamuk piyasalarında istikrarlı ilerleyiş sağlanacaktır.

Pamuğun ülke içi üretiminin tüketimi karşılayacak seviyeye gelene kadar, ithalatla yönümüzü İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üyesi olan pamuk üreticisi ülkelere doğru kaydırarak, Türkiye'nin daha ucuz hammadde temin etmesini sağlayacak yeni girişimler gündeme alınmalıdır.

Üretimin tüketimi karşılayacak seviyeye getirilmesi hedefine paralel olarak, yerli sanayicinin yerli hammadde kullanımı teşvik edilmeli ve bu yönde desteklenmeleri sağlanmalı, yurt içindeki pamuk fiyatlarını da olumlu etkileyecek ve ithalatın azaltılması sağlayacak adımlar arasında sayılabilir.

Pamukta destekleme prim ve politikaların, son yıllarda olduğu gibi üreticiler tarafından ekim yapılmadan önce açıklanması ve ödemelerinin de aynı dönemde yapılması, hatta desteklerin çok yıllık olarak belirlenmesi üretimde önceden belirlilik üretimi teşvik açısından önem arz etmektedir.

Gelişmiş ülkelerde organik pamuktan yapılan tekstil ürünlerinin son zamanlarda daha çok tercih edilmesi sebebiyle, organik pamuk üretimi teşvik edilmeli ve artırılmalıdır.

Pamuğun genel durumu bir bütün olarak değerlendirilmeli ve üretimden işleyip pazarlama seviyesine gelene kadar araçların tamamı (tekstil sektörü (iplikçi, dokumacı, konfeksiyoncu, modacı) üretici, tüccar, çırçırıcı, pamuk yağı üreticisi,

ihracatçı, ithalatçı, tüketici gibi), pamukla ilgili tüm sektörler düşünülerek bu doğrultuda politikalar geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Acar, M. ve Bulut, E., 2009. Türkiye’de ve dünyada tarımsal destekleme politikalarında son gelişmeler. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 9(17): 1-19.
- Aktaş, E., 2006. Çukurova Bölgesinde Pamuk Arz Duyarlılığının Tahmini Üzerine Bir Araştırma. <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/8648/>. MPRA Paper No. 8648.
- Anonim, 2010. Bahçe Bitkileri <http://www.bahcebitkileri.org/pamukgossypium-spp.html> Erişim Tarihi: 03.01.2018.
- Anonim, 2018. Pamuk Raporu Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü
- Anonim, 2020. Brifing Dosyası. Tarım ve Orman Bakanlığı Kumlu İlçe Müdürlüğü, Antakya.
- Aslan, R., 2019 Tarımsal Desteklerin Üretim Miktarı Üzerine Etkileri: Balıkesir örneği
- Civan A., 2010. Türkiye’de Tarımsal Destek Politikaları. **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 25-1:127-146.
- Çavuş, V., 2009. Türkiye’de Tarımda Doğrudan Gelir Desteği Uygulaması ve AB Sürecinde Destekleme Politikaları. **Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erdal, G., Erdal, H. ve Ünlü, T. Türkiye’de Uygulanan Prim Sisteminin Analizi Ve Üretici Açısından Değerlendirilmesi scholar.google.com.tr (Osmaniye/Kadirli İlçesi Makale Örneği).
- Gençer, O., Özmeriç, H. ve Moore, J., 1999. Türkiye Ürün Pazarları Geliştirme Projesi. Türkiye’deki Pamuk Standartları ve Tasnif Sisteminin Durum Tespiti ve Geliştirme Önerileri. Nisan 1999, Ankara.
- Habalı, E., 2010. Türkiye’de Planlı Dönemde Uygulanan Tarımı Destekleme Politikaları; Dünü, Bugünü ve Geleceği. **Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- ICAC, 2016. International Cotton Advisory Committee. <http://koop.gtb.gov.tr/data/56e95b3a1a79f5b210d9176f/2015%20Pamuk%20Raporu.pdf>=tr Erişim Tarihi: 03.01.2018.
- ICAC, 2020. International Cotton Advisory Committee. Uluslararası Pamuk Danışma Kurulu sektör raporu <http://www.upk.org.tr>
- Issı, S., 2019. Pamuk üreticilerinin tarım politikaları karşısındaki turum ve algıları: Şanlıurfa örneği. **Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü**, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 89s. Şanlıurfa.
- Kızılaslan, H., Aktaş, S., 2003. Türkiye’de Buğday Destekleme Politikaları ve Uygulamaları. **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, 20(1): 41-50.
- Küçük, N. ve Bilgiç, A., 2015. Türkiye’de Pamuk Arzını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Pamuk Arzında 2023 Vizyonu. 12. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 2, 25-27 Mayıs 2016, Isparta. 771-780.
- Okumuş M, 2012. Tarım Politikaları ve Zaman Serileri Analizi: Türkiye’de Pamuk Fiyatlarına Bir Uygulama. **Adnan Menderes Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü**, 1-62
- Ören, M.N., 1994. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası Uygulamaları, Bu Uygulamalar Sonucu Ortaya Çıkan Üretici ve Tüketici Transferleri ve Bunun

- Çukurova Tarımına Etkileri. **Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü** Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Adana.
- Özçelik, A., Özer, O., O., 2006. **Çiftçilere Yapılan Kimyevi Gübre Desteği ve Tarımsal Faaliyette Kullanılan Mazot İçin Destekleme Ödemelerinin Değerlendirilmesi. Tarım Bilimleri Dergisi**, 13(1),1-8.
- Özüdoğru, T., Uçum, İ., 2011. “Tarımsal Desteklerin Bitkisel Ürün Maliyetlerine Etkisi”, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, TEPGE Bakış, ISSN: 1303–8346, Nüsha: 4, Ankara.
- Sarılar, Ü., 2020. Tarımsal desteklerin etkisinin çiftçi yönünden incelenmesi ve toprak analizi yaptırma seçimlerinin değerlendirilmesi: Çumra örneği. **Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 81s. Konya.
- Semerci A, Kaya Y, Şahin İ, Ç. N. (2012). The Effect Of Subsidizing Policy In Oil Crops Production Over Sunflower Planted Areas And Producer Welfare In Turkey. In **Selçuk Tarım Ve Gıda Bilimleri Dergisi** (Vol. 26, Issue 2).
- Shepherd, B., 2006. Estimating Price Elasticities of Supply For Cotton A Structural Time Series Approach. FAO Commodity and Trade Policy Working Paper No:21:1-21.
- Şahinöz, A., Çağatay, T., ve Teoman, Ö., 2007. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası Aracı Olarak Fark Ödemesi Sisteminin Uygulanabilirliğinin Tartışılması ve Sistemin İksitadi Analizi. **Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü** Yayınları, Yayın No:155, Ankara.
- Tanışık, M.S., 2001. Tarımda Doğrudan Gelir Desteği ve Türkiye’de Uygulanabilirliğinin Çeşitli Kesimler Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Tapu kadastro Genel Müdürlüğü. 2020. Erişim Adresi: <http://www.tkgm.gov.tr>. Erişim Tarihi : 01/08/2020.
- TEPGE, 2020. **Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü**. Erişim adresi: <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge> (Erişim Tarihi: 01.02.2020)
- TEPGE, 2021. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Müdürlüğü. Tarım Ürünleri Piyasaları: Pamuk. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Menu/27/Tarim-Urunleri-Piyasalari> Erişim Tarihi: 13.10.2021.
- TÜİK 2019 Türkiye İstatistik Kurumu Erişim adresi: www.tuik.gov.tr/ Erişim tarihi 27.12.2019.
- TÜİK. 2020. Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim adresi: www.tuik.gov.tr/ Erişim tarihi: 16.05.2020.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019a. Erişim Tarihi: 15.05.2020 Erişim adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/>
- Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı. 2019b. Erişim Adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Fark-Odemesi-Destekleri> Erişim Tarihi: 01/05/2020
- Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020a. Erişim Adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Alan-Bazli-Destekler/Mazot-Gubde-ve-Toprak-Analizi-Destegi> Erişim Tarihi: 01/05/2020
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. 2020b. Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: 15.05.2020 Erişim adresi: <https://koop.gtb.gov.tr/>

- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2020. Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Pamuk Sektör Raporu 2019. <http://ticaret.gov.tr/data5d41e59913b87639ac9e02e8/d0e2b9c79234684ad29baf256a0e7dce.pdf> (Erişim Tarihi: 01/05/2020)
- Ulusal Pamuk Konseyi, 2020. Pamuk Sektör Raporu Erişim Tarihi: 15.05.2020 https://www.upk.org.tr/user_Files/editor/file/PAMUK%20SEKTOR%RAPORU-2019-HUE1.pdf
- Uzmay, A., 2009. “Türkiye’de Pamukta Uygulanabilir Destekleme Araçlarından Destekleme Alımı ve Fark Ödeme Sisteminin Refah Etkileri: Kısmi Denge Analizi”, **Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, 46 (1): 53-62, ISSN 1018 – 8851, İzmir.
- Yamane, T., 1967. Eliminary Sampling Theory, Prentice-Hall Inc., Englowood Cliffs, N. Jersey, USA.

EKLER

EK: 1. Araştırmada Uygulanan Anket Formu

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ TARIMSAL DESTEKLEMELERİN PAMUK ÜRETİCİLERİNE ETKİLERİ ANKET FORMU

Sayın Üretici,
Bu anket çalışması, bir bilimsel çalışmaya temel veri teşkil etmek üzere yapılmaktadır. Bu bilimsel çalışmanın amacı; Tarımsal desteklemelerin pamuk üreticilerine olan etkilerinin ölçülmesidir. Ankete vereceğiniz yanıtlar bu bilimsel çalışmanın doğruluğunda ve amacına ulaşmasında büyük katkı sağlayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Tarih: / / 2019

Yapıldığı İl/İlçe/Mahalle:

Anketör :

I. Anket yapılan kişi ile ilgili bilgiler ;

1. Cinsiyeti ☐Erkek ☐Kadın
2. Yaşı :
3. Eğitim Durumu: a) Okur-yazar, b) Liseden az c) Lise d) Ön Lisans e) Lisans
f) Lisans üstü
4. Mesleği :
5. Aile birey sayısı:
6. Tarımsal İşletmede çalışma süresi (.....)+
7. Tarım işlemlerinden sağlanan yıllık gelir (.....TL)

II. Tarımsal Arazi Varlığı ve Kullanımı

1. Toplam arazi varlığı:dekar. Parsel sayısı: (.....adet)
2. Sulanabilen arazi varlığı:dekar. Parsel sayısı: (.....adet)
3. Mülk arazi varlığı:dekar, Kiralanan arazidekar, Ortak işlenen:dekar
4. Geçen yıl toplam bitkisel üretim değeri:..... TL veya tarımsal üretim Oranı:(.....%)

5.Yetiştirilen ürünler

Pamuk.....(da) Buğday..... (da) Mısır.....(da) Sebze.....(da) Meyve
.....(da) Diğer.....(da)

6.Pamuk üretim miktarı (.....ton) pamuk verimi (..... kg/ da)

7. Geçen yıl toplam hayvansal üretim değeri:..... TL veya hayvansal üretim
Oranı: %.....

III. Son 5 Yılda Pamuk ekim alanı değişimi (dekar)

2018	
2017	
2016	
2015	
2014	

IV. Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu:

1. Hayvancılık destekleri: a)Evet b)Hayır Evet ise destek
türü..... ve miktarı:TL

2. Tarım Havzaları Desteklemesi (Fark Ödeme Desteği): a)Evet b)Hayır
Evet ise destek miktarı:TL

3. Mazot, Gübre ve Toprak Analiz Desteği: a)Evet b)Hayır Evet ise
destek miktarı:TL

4. Sertifikalı Tohum Kullanım Desteği: a)Evet b)Hayır Evet ise
destek miktarı:TL

5. Diğer Destekler (Organik tarım, Biyolojik Mücadele desteği, iyi tarım, Çatak vb):

a)Evet b)Hayır Evet ise destek türü
.....ve miktarı:TL

V. Kredi Kullanımı

1. Pamuk üretimi için Kredi kullanıyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

2. Pamuk üretiminde Kredi ve Borç durumu

Kredi kaynağı a) Ziraat Bankası b) Koop. c)Tüccar d)Çırçır Fabrikası

Ayni(TL) Nakdi (TL)..... Vade (Ay)..... Faiz Oranı(%)..... Toplam Borç (TL).....

VI. Üretim - Destek İlişkisi:

1. Pamuk üretimine karar vermenizde etkili olan konular nelerdir? Ölçeğe göre puanlayınız.

1: Tamamen etkisiz	2: Etkisiz	3: Kararsız (ne etkili/ne de etkisiz)	4: Etkili	5: Çok Etkili
--------------------	------------	---------------------------------------	-----------	---------------

Etkili olabilecek faktörler	Etki derecesi				
	1	2	3	4	5
Ürün fiyatı					
Desteklemeler					
Kredi olanakları					
Pazarlama olanakları					
Girdi temini kolaylığı					
Girdi fiyatları (gübre, ilaç, tohum vb.)					
Arazi ve alet-ekipman varlığı durumu					
Aile ihtiyaçları					
Komşular ve akrabalar					
Üretim alışkanlığı					
Diğer nedenler					
.....					
.....					

2. Üretime karar vermeden önce o ürünün destekleme kapsamında olup olmadığını biliyor musunuz?

a)Evet b)Hayır

3. Bir ürünü destekleme kapsamı dışında olduğunu bilseniz dahi yetiştirir misiniz?

a)Evet b)Hayır

VII. Fark Ödeme Sistemi Bilgisi:

1. Fark ödemesi desteklemelerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

a) Çok iyi b) İyi c) Normal d) Kötü e) Çok kötü

2. Kendi havzanızda hangi ürünlerin desteklendiğini biliyor musunuz?

a)Evet b)Hayır

3.Havza kapsamında olmayan bir ürünü ektiğinizde fark ödemesi desteği alamayacağınızı biliyor musunuz?

a)Evet b) Hayır

4. Desteklemeler konusundaki bilgi kaynaklarınız nelerdir?

a) Tarım İl/ilçe md. b) Ziraat Odası c) Komşu/Akraba d) Muhtar
e) Diğerleri.....

5. Fark Ödemesi Desteklemelerinin üretim deseninize etkisi nedir?

a) Çok etkili b) Etkili c) Az etkili d)Etkisiz

6. Pamukta uygulanan destekleme sistemini nasıl buluyorsunuz?

a) Uygun b) Uygun değil c) Uygun değilse ise öneriniz?.....

7. Pamuk tarımında tarımsal yayım elemanlarından yararlanma durumu.

Kamu yayım elemanları	a) Evet	b) Hayır
Özel danışman	c) Evet	d) Hayır

VIII. Pamukta uygulanan desteklemelere bağlı olarak aşağıda verilen konu başlıklarını puanlayınız.

1: Kesinlikle katılmıyorum	2: Katılmıyorum	3: Kararsız	4: Katılıyorum	5: Kesinlikle katılıyorum
----------------------------	-----------------	-------------	----------------	---------------------------

Değişiklik olan konular	Etki derecesi				
	1	2	3	4	5
Tohumluk kullanımı arttı					
Gübre kullanımı arttı					
İlaç kullanımı arttı					
İşgücü kullanımı arttı					
Yakıt kullanımı ve alet sayısı arttı					
Yem kullanımı arttı					

Veteriner hizmetinden yararlanma arttı					
Aşı-ilaç kullanımı arttı					
Yem bitkisi üretimi arttı					
Kredi kullanımı arttı					
Borç ödeme gücü arttı					
Borçlarda azalma oldu					
Girdileri peşin alabilme gücü arttı					
Yeni arazi satın alınması planlıyor					
Hayvan sayısını artırmayı düşünüyor					
Yeni alet-makine alımı planlanıyor					
Sertifikalı tohumluk kullanılmaya başlandı					
Ürünlerin pazarlanma olanakları arttı					
Üretim deseninde bazı ürünlere daha fazla yer verilmeye başlandı					
Gelecek yıl hangi ürünün yetiştirileceği şimdiden biliniyor					
Tarımsal gelir arttı					

IX. Tarımsal Desteklemelerle ilgili memnuniyetinizi etkileyen konular nelerdir? Puanlayınız.

1. Tamamen etkisiz	2. Etkisiz	3. Kararsız (ne etkili/ne de etkisiz)	4. Etkili	5. Çok etkili
--------------------	------------	---------------------------------------	-----------	---------------

	Etki derecesi				
	1	2	3	4	5
Bürokratik işlemlerin çok olması					
Desteklemelerinin ödeme zamanı					
Tarla içi ipotekler					
Destekleme başvuru süresinin kısalığı					
Desteklemelerinde bilgi erişim zorluğu					

X. Genel olarak tarımsal desteklemelerle ilgili sizin önerileriniz nelerdir?.....

.....

.....

.....

KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM

EK: 2. Araştırma alanı

